

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE BAKANLAR KURULU KARARI İLE YASAKLANAN YAYINLAR

Prof. Dr. Mustafa Yılmaz- Dr.Yasemin Doğaner *

Siyasal ve sosyal hayatta önemli bir fonksiyona sahip olan basının yasama, yürütme ve yargı sonrası dördüncü kuvvet olarak algılandığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin gündemine girmesi batılı ülkelere nazaran biraz geç olarak gerçekleşmiştir. Bunun çeşitli sebepleri olmakla birlikte matbaanın geç gelişinin rolünün büyük olduğu söylenebilir. Okuma yazma oranının düşük olması da bu gecikmeyi pekiştiren bir diğer faktördür. Türkiye'de ilk gazete Fransızca olarak İzmir'de yayınlanmış ve bunu aynı şehirde çıkan diğer Fransızca gazeteler takip etmiştir.(Ertuğ: s.174) İlk Türkçe-Arapça gazete 1828'de Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından *Vakay-i Misriyye* adıyla çıkarılmıştır. Daha çok resmi bildirimleri, yasal uygulamaları ve Mehmet Ali Paşa'nın kendi çalışmalarını yansıtmaya yönelik bir yayındır.(Koloğlu: s.69)

İlk Türkçe gazete olma özelliğine sahip olan *Takvim-i Vekayi*'nin çıkışı, (Koloğlu: 1981) Avrupa'da yayınlanan ilk süreli yayından tam olarak 200 yıl sonra gerçekleşmiştir. Resmi bir yayın organı olan gazete, kamuoyu oluşturmanın yanı sıra bir tarih belgesi olarak düşünülmüştür. Gazete Osmanlı Devleti'nin etnik yapısı ve dış çevreleri etkileme ihtiyacı nedeniyle Türkçe'den başka Fransızca, Rumca, Ermenice, Arapça ve Farsça olarak yayınlanmıştır.(Ertuğ: 1970, s.153)

Takvim-i Vekayi 1840'a kadar basın hayatında yalnızlığını sürdürmüş, bu tarihte *Ceride-i Havadis* çıkmaya başlamıştır. Her iki gazete Tanzimat dönemi yönetici ve düşünür kadrosunu olumlu yönde etkilemiştir.(Oral: 1967, s.77-79) Devletin kontrolü altında olan ve hükümeti eleştirmeleri dahi söz konusu olmayan bu gazetelerden sonra özel girişimle Şinasi ve Agah Efendi tarafından 1860 yılında *Tercüman-ı Ahval* çıkarılmıştır. Bu gazete ötekilerden farklı olarak bir övgü gazetesi değil, düşünce ve tartışma gazetesi olduğunu vurgulamış ve halka yönelme amacını belirtmiştir.(Koloğlu: s.79) Tercüman-ı Ahval'in yirmi beşinci sayısından sonra gazeteden ayrılan Şinasi 1861'de *Tasvir-i Efkar*'ı kurmuştur.

Tanzimat dönemi basını olarak adlandırılan bu dönemin tipik özelliği siyasal ve sosyal konularda yazı yazabilecek yazar kadrosunun edebiyatçılardan oluşmasıdır. Aydınları, ülkenin içinde bulunduğu siyasal koşullar ve özgürlüklerin kısıtlanması gazete çıkarmaya

---

* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

yöneltmiş, buna paralel olarak da gazeteler edebiyatın egemenliği altında yayınlanmıştır. Türkiye’de basın edebiyatın egemenliğinden kurtulurken, batıda teknolojik gelişmelerin hayata geçirilmesi ile birlikte basına ilim ve edebiyat hakim olmuştur.(İnuğur:1978, s.236)

Şinasi ile birlikte basında özgürlüklerin dile getirilmesi ve yönetime ilişki eleştiriler basına yönelik düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. 1864 yılında Fransız Basın Yasasından çevrilen *Matbuat Nizamnamesi* (Balkanlı: 1951,s.23) gazete çıkarma işini kurallara bağlamış, basın suçları ile bunlara verilecek cezalar belirlenmiştir.(Kabacalı:1999, s.17-18)

1860’lı yıllarda basın Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr’ın açtığı yolda önemli ölçüde dinamizm kazanmış ve dergiler dahil olmak üzere pek çok süreli yayın, basın hayatına girmiştir. Basın hayatının zenginleşmesinde artan özgürlük taleplerinin dile getirilmesi etkili olmuştur. Bu dönemde Yeni Osmanlılar *Hürriyet* ve *Muhbir* başta olmak üzere fikirlerinin yaymak amacıyla pek çok gazete çıkarmışlardır.(Jeltyakov: 1979, s.65-83) 1868’de *Terakki*, 1869’da *Mümeyyiz*, 1870’de *Basiret*, *İbret*, *Asır*, *Memalik-i Mahsusa*, *Hakayık’ul Vakayi*, *Hulasatü’l Efkâr*, *Diyojen* gibi gazete ve dergiler yayınlanmıştır.(Nüzhet:1931) Basın hayatında çeşitliliğin artması üzerine basının üzerindeki denetim de artmıştır. 27 Mart 1867 tarihli *Ali Kararnamesi* ile İstanbul’da yayınlanan gazeteleri kontrol altına alan ve iktidara gazete kapatma yetkisi veren bir dönem başlamıştır. Yine *1876 Kanunu Esasi*’sinin “Matbuat kanun dairesinde serbesttir” hükmüne rağmen kısa süren parlamentoya dayalı hayat sonrası II. Abdülhamit’in istibdat yönetimi ile basın üzerinde daha baskıcı bir dönem başlamıştır.¹ Bu yeni döneme bağlı olarak ülke içerisinde faaliyet yürütmenin güçlüğü basının önde gelen kalemlerini yurt dışına kaçarak davalarını oralarda sürdürmeye sevk etmiştir.(Gevgilili: 1983, s.205-206)

İkinci Meşrutiyet’in ilanı ile doğan hürriyet atmosferi nedeniyle basında sansür kaldırılmış, bu da uzun süre görüşlerini rahatça dile getiremeyen basında adeta bir patlamaya yol açmıştır. Gazete tirajları on binlerin üzerine çıkmış, İstanbul’da dört adet günlük gazete bulunurken, dergi ve gazete sayısı ilk üç yılda 500’lere varmıştır.(Karpat: 1964) Bu özgür ortam 31 Mart ayaklanması sonrasında çıkarılan 1909 Matbuat Kanununa kadar devam etmiştir. Yeni Matbuat Kanunu cevap hakkı gibi nispeten liberal hükümler içeren bir kanun olmakla birlikte zamanla Osmanlı Devleti’ni sarsan siyasi buhranlar nedeniyle değişikliğe uğramış ve diğer alanlarda örneğin yasama yürütme ilişkisi yürütme lehine bozulmuş,

---

¹ Bu dönem hakkında geniş bilgi için bkz. Server Tanilli, *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, İstanbul, 1962, s.15; Abdülhamit dönemi sansür ve basın hayatı için bkz. N. A. Banoğlu, *Basın Tarihimizin Kara ve Ak Günleri*, İstanbul, 1960, s.5; Cevdet Kudret, *Abdülhamit Döneminde Sansür*, İstanbul, 1977.

muhalefete tepki giderek sertleşmiş ve basında bu bağlamda kontrol altına alınarak yeni bir dönem başlamıştır.(Ertuğ: 1959, s.45-46)

Matbuat Kanununda yapılan değişikliklerle basın üzerinde geniş yetkilere sahip olan hükümet, savaş yıllarında basına sıkı denetim getirmiş, 1909 Matbuat Kanunu 1913 yılında ve 1914 yılında yapılan değişikliklerle devletin iç ve dış güvenliğini bozabilecek nitelikte yayın yapan gazetelerin kapatılması yanında, ülkenin birinci dünya savaşına girmesiyle *Sansür Talimatnamesi*² yürürlüğe konulmuş ve basın tamamen hükümet tarafından kontrol altına alınmıştır. İstanbul basını bu dönemde Ankara hükümetince idarenin ele alınışına kadar gerçek işlevini görmekten uzak kalmıştır. Meşrutiyet dönemi basınının önemli bir dezavantajı da henüz milli bir ajansa sahip olmaması nedeniyle haberleri dışarıdaki ajanslardan alarak basının yabancı kamuoyundan beslenmesi olmuştur. 1911 yılında bu durumun gereği olarak “Osmanlı Ajansı” adıyla bir ajans kurulmuşsa da kurumun memleketle ilgisinin isim bağlılığından öteye gidemediği görülecektir.(İskit: 1943, s.200)

Milli mücadele döneminden başlayarak basının işlevinde önemli ölçüde değişiklikler yaşanmıştır. Bu döneme kadar basın iktidar karşısında muhalif bir organ olarak görev yapmışken, basın üzerinde denetim hem İstanbul Hükümeti hem de İtilaf Devletleri temsilcileri tarafından artırılmış ve basın çok sıkı bir şekilde kontrol altına alınmıştır. Milli mücadeleyi başlatan Mustafa Kemal Paşa basının kamuoyu üzerindeki etkisini çok iyi bilen bir lider olarak,(İnuğur: 1992, s.146-147) kendi fikirlerini hem iç hem de dış kamuoyuna anlatmada bir kanal olarak görmüş ve bu anlamda basından yararlanmıştır.(Öztoprak: 1981) Anadolu’daki örgütlenme faaliyetleri sırasında Sivas’ta *İrade-i Milliye* adıyla bir gazete çıkarılmış ve başlattığı mücadelenin haklılığı Anadolu halkına anlatılmaya çalışılmıştır. Hareketin merkezini Ankara’ya taşıdıktan sonra da bu kez *Hakimiyet-i Milliye* adıyla yeni bir gazete çıkarılması konusunda güvendiği kimselere talimat vermiş ve o günkü zor koşullarda gazetenin çıkarılması sağlanmıştır.³ *Hakimiyet-i Milliye* milli mücadele ruhunu yaymanın dışında Anadolu’daki istikrarsız ortamdan faydalanarak farklı görüşleri savunan yayınlara karşı propaganda yaparak bir bakıma ileride kurulacak devletin siyasi tavrını da ortaya koymuştur.⁴ Yine aynı günlerde *Ankara’da Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğü* ve

² 16 sayfalık *Sansür Talimatnamesi* için bkz. *Sansür Talimatnamesi*, Matbaayı Askeriye, İstanbul, 1330.

³ Başlangıçta haftada üç gün çıkarılacağı duyurulan gazetenin imkansızlıklar nedeniyle bazen iki gün bile çıkarılmadığı olmuş ancak Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine gönderilen gazetenin milli mücadeleye ruhunu vermede gösterdiği başarı dikkate değer bulunmaktadır. *Hakimiyet-i Milliye*’nin çıkarılışı konusunda geniş bilgi için bkz: Emin Karaca, *Cumhuriyet Olayı*, İstanbul, Altın Kitaplar Yay., 1994.

⁴ Aynı sıralarda Eskişehir’de Çerkes Ethem’in önderliğinde Arif Oruç tarafından çıkarılan Yeni Dünya gazetesi Bolşevik savunuculuğu yaparak milli mücadele aleyhinde bir tutum sergilemekteydi. Ömer Sami Coşar, *Milli Mücadele Basını*, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yay., 1973, s.122-134.

Anadolu Ajansı kurularak iç ve dış haberlerin kamuoyuna sağlıklı bir biçimde duyurulması temin edilmiştir.⁵

Cumhuriyet'in ilanından sonra yönetimin basın üzerindeki etkisi ciddi bir biçimde hissettirilerek, 3 Kasım 1923'de Matbuat Kanununa muadil bir madde ile, Cumhurbaşkanı hakkında basında çıkacak olumsuz görüşlerin üç aydan üç yıla kadar cezalandırılacağı bildirilmiştir.⁶

Şeyh Sait isyanının çıkışında muhalefet basınının rolü olduğu gerekçesiyle 4 Mart 1925'de çıkarılan Takrir-i Sükun Yasası ile pek çok gazete ve dergi kapatılmıştır.⁷ Takrir-i Sükun Yasasına bağlı olarak kurulan İstiklal Mahkemeleri özellikle hilafet yanlısı basının yargulamalarını gerçekleştirerek, sürgün veya hapis yoluyla cezalandırılmalarını sağlamıştır. Ayrıca 3 Mayıs 1925 tarihli kararname ile "Havale-i Şarkiyede İdare-i Örfiye Mıntıkasında Tatbik Edilecek Sansür Talimatnamesi" kabul edilmiştir.(Tunçay: 1992, s.141) Hilafet yanlısı basına yönelik olarak uygulamaya konan Sansür Talimatnamesi⁸ ile bu yöndeki tepkiler bastırılmış, liberal, İslamcı veya sol görüşlü gazetelerin yayınları tamamen ortadan kaldırılarak rejim yanlısı yayınların dışındaki yayınlara yaşam hakkı tanınmamıştır.⁹ Şüphesiz basına karşı takınılan bu tavır genç Türkiye Cumhuriyeti'nin o günkü koşullarından kaynaklanmaktaydı. Nitekim Mustafa Kemal 1 Mart 1922 tarihinde Meclisin açış konuşmasında basın hakkındaki görüşlerini şöyle açıklamıştır: "Basın milletin müşterek sesidir. Bir milleti aydınlatma ve doğru yolu göstermede, bir milletim muhtaç olduğu gıdayı vermekte, özetle bir milletin saadet hedefi olan müşterek istikamette yürümesini teminde basın başlı başına bir kuvvet, bir mektep, bir rehberdir.(Koç: 1993) Dönemin özelliklerinden kaynaklanan bu tavır 1929 yılında Takriri Sükun Kanununun yürürlükten kaldırılmasıyla son bulmuştur.

---

⁵ Anadolu Ajansı'nın kuruluşundan kısa bir süre sonra Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğü kurularak Anadolu Ajansı bu genel müdürlüğe bağlanmıştır. Dolayısıyla bu ilk Milli Ajans doğrudan yürütme organına bağlanmış oluyordu. Fethi Kardeş, *Basın Yayın Genel Müdürlüğü 60 Yılın Hikayesi*, Ankara, Başarı Matb., 1980, s.7; Öztoprak, a.g.e, s.41.

⁶ 11 Recep 327 tarihli Matbuat Kanununun 26. maddesini muadil layiha-i kanuniye için bkz: *B.C.A. Bakanlar Kurulu Kararları Fonu*, 030.18.01.08.39.4

⁷ Hükümete basın üzerinde geniş yetkiler tanınması üzerine Tanin, Tevhid-i Efkâr, Sebilürreşat, Aydınlık, Resimli Ay ve Vatan gazetelerinin de aralarında bulunduğu gazeteler ile İstanbul basınının dışında İzmir'de Sadai Hak, Trabzon'da İstikbal ve Kahkaha kapatılmıştır. Türkiye çapında muhalif olan gazeteler ise Alemdar (İstanbul), Ferda (Adana), İstanbul, Peyam-ı Sabah, Ümit (İstanbul) ve Zafer (Kastamonu) dır. Nurşen Mazıcı, *Belgelerle Atatürk Döneminde Muhalefet (1919-1926)*, İstanbul, Dilmen Yay., 1984, s.153-154.

⁸ Bu dönemde Sıkıyönetim gereği 3 Mayıs 1925 tarih ve 1846 Sayılı kararname ile "Havale-i Şarkiyede İdare-i Örfiye Mıntıkasında Tatbik Edilecek Sansür Talimatnamesi" kabul edilmiştir. Talimatnamenin 15. maddesi ile "Sıkıyönetim bölgesi içinde yayımlanan bütün gazete ve dergiler basımdan önce sansüre tabidir" şeklinde bir hüküm getirilmişti. Bu konuda bkz: Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yay., 1990, s.115.

⁹ İzmir'de yayınlanan Turan gazetesi hilafet yanlısı olduğu gerekçesiyle 5 Mart 1924 tarihinde Bakanlar Kurulu kararınca kapatılmıştır. *B.C.A. Bakanlar Kurulu Kararları Fonu*, 030.18.01.09.15.12

1930 yılında yaşanan Serbest Fırka deneyimi sonrasında, 1931 yılında *Matbuat Kanunu* çıkarılmıştır.¹⁰ Kanun pek çok konuda yayın yasağı getirerek siyasal tartışma zeminine sınır çizerken,¹¹ intihar, haydutluk, hırsızlık konulu yayınları yasaklayarak tefrikacılığa son vermeyi de amaçlamıştır. 1934 yılında Matbuat ve Umum Müdürlüğü yapılan bir düzenlemeyle daha geniş bir örgütlenmeye gitmiştir. Yine bu bağlamda basının kurumsallaşmasına yönelik faaliyetlerden bir diğeri ise 1935'te toplanan Birinci Basın Kongresidir. Bu kongrede gündeme gelen Türk Basın Birliği Kanununun çıkarılması ise 1938 yılında gerçekleşmiştir.(Koç: 1993, s.75-85)

İnönü döneminde ise, dönemin hassasiyetleri ve İkinci Dünya Savaşı bağlamında basın ile ilgili yapılan düzenlemeler Matbuat Umum Müdürlüğü aracılığıyla sıkı bir biçimde kontrol edilmeye devam etmiştir. 1940 tarihinden itibaren uygulamaya konulan ve 1947 yılına kadar sürmüş olan sıkıyönetim tüm basılı yayın ve matbuaları engelleme ve basına sansür koyma yetkisini sıkıyönetim komutanlıklarına vermiştir. İnönü döneminde 1946 yılında Basın Kanununda bir değişiklik yapılmış ve yapılan bir düzenleme ile gazete kapatma yetkisi hükümetten alınmıştır. İnönü'nün 1947 tarihli beyannamesiyle ülkede demokrasiye geçiş yolunda önemli adımlar atılırken basın da bundan nasibini almıştır. Bilindiği gibi 1950 yılında yapılan seçimlerle iktidar el değiştirecek ve yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Demokrat Parti iktidarı ise 5680 sayılı Basın Kanununu 15 Temmuz 1950'de kabul etmiş ve bu kanunun ilgili maddeleriyle Bakanlar Kurulu kararlarıyla yasaklamalar yapılmıştır.¹² Adı geçen kanunda yurt içinde sakıncalı görülen yayınlara ilişkin olarak ise basıldığı ilin Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılan istek üzerine Sulh Ceza Mahkemesi tarafından verilen kararla yasaklama kararı alınacağı belirtilmektedir.

Siyasi iktidarların meşruiyet, Atatürk, İnönü ve Menderes döneminde anılan yasalara ve düzenlemelere bağlı olarak kontrol etmeye çalıştıkları basının maruz kaldığı yasaklamaları farklı dönemlerde inceleyerek, dönemin hassasiyetlerini, benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak amacıyla yapılan daha önce Bakanlar Kurulu kararı ile yasaklanan yayınların¹³

---

¹⁰ 1931 yılı Matbuat Kanunu hakkında geniş bilgi için bkz: *Basın ve Yayınla İlgili Kanun, Kararname, Nizamname, Talimatname ve Tamimler*, Ankara, Başvekalet Matb., 1944, s.8-25.

¹¹ 1931'de çıkarılan Matbuat Kanunundan sonra Ecnebi politikasına alet olduğu gerekçesiyle Yeni Kafkas, Otlu Yurt, Bildiriş, Azeri Türk, X Gazete ve Le Mois adlı dergi kapatılmıştır. *B.C.A. Bakanlar Kurulu Kararları Fonu*, 030.18.01.41.91.5-030.18.01.22.59.13.

¹² 5680 sayılı Basın Kanununun için bkz. *Resmî Gazete*, 24 Temmuz 1950, sayı:7564.

¹³ Mustafa Yılmaz, "Cumhuriyet Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar (1923-11945), *Kebikeç*, 1998, Yıl:3, sayı:6; "İsmet İnönü Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar (1938-1945), *Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl: XXXIV/1-2, Ankara, 1998; "İsmet İnönü Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar (1945-1949), *Kök Araştırmalar*, c.II, Sayı:2, Güz 2000.

devamı niteliğinde olan bu çalışmada Demokrat Parti dönemi Bakanlar Kurulu kararı ile yasaklanan yayınlara ilişkindir.¹⁴

Anılan dönemin hassasiyetlerinin Atatürk ve İnönü dönemleriyle benzeşen ve ayrışan yanlarını ortaya koymaya çalışarak, varsa DP döneminin hassasiyetleri ve bunların ülke içi ve içinde yaşanan dünyanın dinamikleri ile ilintisi kurulmaya çalışılacaktır. Ama sanırız dönemin incelenmesi öncesinde Atatürk ve İnönü dönemi Bakanlar Kurulu kararlarına bir göz atmakta fayda vardır.

Atatürk dönemi yasaklanan yayınların sayısı 144 iken, bunların konu başlıklarına göre dağılımı şu şekildedir:

1. Komünist Propaganda yapan yayınlar
2. İnkıplara muhalefet edici yayınlar
3. Takrir-i Sükun Kanununa muhalefet edici yayınlar
4. Türkiye'deki Rum ve Ermeni vatandaşları kışkırtıcı yayınlar
5. Kamuoyunun huzurunu bozucu – ülke aleyhine yapılan yayınlar
6. Muzır yayınlar
7. Dini duyguları rencide edici yayınlar
8. İrticai teşvik edici yayınlar
9. Dini propaganda yapan yayınlar
10. Kürtçülük-bölücülük ile ilgili yayınlar
11. Türkçülük İle İlgili Yayınlar
12. Mustafa Kemal Paşa'nın şahsına karşı yapılan yayınlar
13. Komşu ve dost ülkeler aleyhine yapılan yayınlar
14. Türkiye'nin dış politikasına zarar verici yayınlar

İnönü dönemi Bakanlar Kurulu kararı ile yasaklanan yayınlar ise 1945 yılı çok partili hayata geçiş süreci dikkate alınarak 1938-1945 ve 1945-1949 tarihlerine ayırarak incelendiğinde 1938-1945 tarihleri arasında toplam karar sayısı 65'tir. Bunlar da konularına göre şu şekildedir:

1. Dini propaganda
2. Dış politika ve dost ülkeler aleyhine yapılan yayınlar
3. Ülke aleyhine ve kamuoyunu bozucu
4. Ermenilik, Kürtçülük ve diğer bölücü yayınlar

---

¹⁴ Yazarlar Mustafa Yılmaz ve Yasemin Doğaner daha önceki çalışmaların devamı olarak 1950-1960 arası dönemi ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinin okuyucuya sunduğu 1961-1973 dönemini kapsayacak şekilde öncelikli olarak makale ve daha sonra da Cumhuriyetten günümüze Bakanlar Kurulu Kararı ile Yasaklanan Yayınları (sansürü) içeren bir kitap hazırlayacaklardır.

5. İnkılap aleyhtarlığı

6. Komünist Propaganda

1945-1949 arası dönemde toplam yasaklama kararı 112'dir. Bunların konularına göre dağılımı ise şu şekildedir:

1. Komünist propaganda yapan yayınlar
2. Kürtçülük propagandası yapan yayınlar
3. Ülke bütünlüğünü bozucu ve Ermeni vatandaşlarımızı kışkırtan yayınlar
4. Siyasi bütünlüğü bozucu ülke için zararlı yayınlar
5. Komşu ve dost ülkelerle ilişkilere zarar verici yayınlar
6. Devlet büyükleri aleyhine yapılan yayınlar
7. Misyonerlik ve taassup propagandaları yapan yayınlar

Yukarıdaki tasniflerde Atatürk dönemi içinde "Mustafa Kemal Paşa'nın şahsına karşı yapılan hakaretlerden dolayı yapılan yasaklamalar" İnönü döneminde devlet büyükleri aleyhine yapılan yayınlara ilişkin yasaklamalar olarak devam etmişken, inceleyeceğimiz dönem olan Demokrat Parti döneminde ise anılan iki başlığa ilişkin yasaklama olmayıp bunların yerine 25 Temmuz 1951'de çıkarılan "Atatürk'e hakaret içeren suçlardan dolayı kanun"a göre yasaklamalar yapılmıştır.

İncelediğimiz dönemin kararları ise şu şekilde sıralanmaktadır.

1. Komünist propaganda,
2. Kürtçülük propagandası,
3. Ermenilik ve Rumluk propagandası
4. Türklüğe hakaret,
5. Komşu ülkelerle ilişkilere zarar veren yayınlar,
6. Devlet büyükleri aleyhine yapılan yayınlar,
7. Misyonerlik ve dini propaganda yapan yayınlar şeklinde sıralanabilir.

1. Komünist Propaganda Yapan Yayınlarla İlişkin Kararlar

Demokrat Parti dönemi olarak anılan 1950-1960 arası dönemde yayın yasaklama nedenlerinin başında komünist propaganda yapan yayınlarla ilgili kararlar gelmektedir. 19 Ocak 1950'den başlayıp 26 Nisan 1960'a kadar alınan Bakanlar Kurulu Kararlarında komünist propaganda nedeniyle 53 dergi, 36 kitap, 34 gazete, 18 broşür, 15 bülten, 6 beyanname, 4 mektup, 3 rapor, 3 kartpostal, 2 piyes ile sayısı belli olmayan bazı matbuatlar yasaklanmıştır. Bu dönemde konu hakkında toplam 47 yasaklama kararı alınmıştır. Bunların

yıllara göre dağılımına bakıldığında 1950 yılında 12, 1951’de 9, 1952’de 5, 1953’de 2, 1954’de 2, 1955’de 4, 1956’da 2, 1957’de 2, 1958’de 4, 1959’da 4, 1960’ta 1 yasaklama kararı alındığı görülmektedir. Aynı konuda Atatürk döneminde alınan yasaklama kararlarının sayısı 11 olup, bunların yarısı 1930 öncesine ilişkindir. Bu da bize 1930 sonrasında anılan dönemde önceki dönemle oranlandığında hassasiyetin azaldığını göstermektedir. İnönü döneminde ise aynı konuda 1938-1945 arası dönemde 3 iken, 1945-1949 arası 26 olup bunun 18 adeti 1949’da alınan yasaklama kararıdır. Bu da bize iktidarın Sovyet tehdidi karşısında Batı blokunun desteğini alma, özellikle de ABD’nin desteğini alma konusunda gösterdiği bir duyarlılığı göstermektedir. Her geçen gün bu konuda alınan karar sayısında bir azalma yaşanmasına rağmen, yasaklanan yayın miktarına bakıldığında kararlardaki azalma ile paralel olmadığı ve komünizm konusundaki hassasiyetin sürdüğü anlaşılmaktadır. Öyle ki, 13 Mayıs 1953’te alınan bir kararla Rusya’dan gelecek bilumum matbuatın Türkiye’ye girişi yasaklanmış ve bu kararla en yoğun komünist propaganda yolunun önünün tıkandığı düşünülmüştür.(B.C.A, 030.18.01.132.37.19,1953) Yine 13 Eylül 1955’de alınan bir kararla merkezi Avusturya’da bulunan Dünya Barış Konseyi’nden gelen her türlü yayının “sözde barışı korumak adına komünist propaganda taktikleri uyguladığı” gerekçesiyle yasaklanması bu konuda alınan kararların sayıca azalmasının bir diğer etkeni olmuştur.(B.C.A, 030.18.01.140.83.7,1955)

Bakanlar Kurulu kararı ile yasaklanan yayınların içeriğine baktığımızda ilk olarak 19 Ocak 1950’de alınan ve 1 kitap, 2 dergi ve 2 bültenin yasaklandığı kararla karşılaşılıyor. Bunlardan *Çekoslovakya Sosyalizme Doğru Yürüyor* adlı kitabın İzmir fuarındaki Çekoslovak standında “sırf komünist propaganda yapmak üzere dağıtıldığı” belirtilerek 1881 sayılı Basın Kanununun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51. maddesine göre yasaklandığı belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01.121.101.17,1950) Budapeşte’de yayınlanan *Festival* ve Bulgaristan’da yayınlanan *Çiftçilik ve Ticaret* adlı dergilerle, Bükreş’te Romanya Halk Cumhuriyeti İşçi Gençlik Teşkilatı tarafından yayınlanan iki broşürün de yine aynı gerekçelerle yurda girişi yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.121.101.15-121.101.18, 1950)

Bu karardan iki ay sonra Filibe’de yayınlanan *Vatan Sesi* adlı Bulgarca gazete ile Sofya’da yayınlanan *Vatan Cephesi İçin Birlikte İleri Eylülcü Çocuk* adlı derginin yasaklandığı görülmektedir.(B.C.A, 030.18.01.122.24.1-122.27.6, 1950 Ek:52-154) Derginin Bulgaristan’daki Türk okullarında okutulduğu ve gayet açık bir şekilde herkesin anlayabileceği bir şekilde komünizm propagandası ile birlikte Türk hükümeti aleyhinde yazılar içerdiği belirtilmektedir. 1950 yılında alınan diğer bir yasaklama kararı da *İleri Jön Türkler Birliğinden Türk Emekçilerine Açık Mektup ve Türkiye Gençlerine ve Öğrencilerine*

Çağrı başlıklı beyannameler hakkındadır.(*B.C.A*, 030.18.01. 122.44.2, 1950) Bu yasaklama kararı Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzaladığı bu konudaki son Bakanlar Kurulu kararı olma özelliğini de taşımaktadır. Bir sonraki karar Eylül ayında yeni Bakanlar Kurulu üyeleri ve Cumhurbaşkanınca 5680 sayılı yeni Basın Kanununa atfen imzalanacaktır.¹⁵

Demokrat Parti iktidarı ile birlikte Bakanlar Kurulu yasaklama konusunda hız kesmemiş ve Eylül, Ekim ve Aralık aylarında alınan 8 kararla 28 yayının yurda girişi yasaklanmıştır. Bunlardan ilki Arnavut Komünist Partisince Budapeşte'de bastırılan *1 Mayıs* adlı Macarca, Rusça ve Fransızca broşürdür. Kararın gerekçesinde “memleket aleyhinde doğrudan yazı olmamakla birlikte Arnavutluk'un komünizm rejimi altında güya mahzar olduğu sosyal ve ekonomik inkişafın resimlerle belirtildiği, başta Stalin olmakla birlikte Enver Hoca ve yoldaşlarının resimlerini içerdiği” ifade edilmektedir.(*B.C.A*, 030.18.01.123.70.3-123.69.20, 1950)¹⁶ Aynı kararda Belgrad'da yayınlanan Yugoslav İşçi Sendikalarına ait üç bültenle, Paris'teki Yugoslav propagandası teşkilatı tarafından yayınlanan bir broşürün de yasaklanması kararlaştırılmıştır.

Bundan sonra 1950 yılında sırasıyla Paris'te Yugoslav Komünist Partisince yayınlanan Fransızca bir bülten(*B.C.A*, 030.18.01.123.70.5, 1950), Berlin'de Sovyet işgal bölgesinde yayınlanan bir dergi(*B.C.A*, 030.18.01.123.71.4, 1950), Bulgaristan Komünist Partisince bastırılan İngilizce ve Fransızca raporlar (*B.C.A*, 030.18.01.123.71.19, 1950), Fransa'da yayınlanan *Action** adlı gazete yasaklanma gerekçesinde “Komünist Partisinin diğer yayın organları gibi fakat siyasi rengini belli etmeden onlar kadar şiddetle, komünistliğin mücadele mevzuu olarak ele aldığı hususları benimsemiş bulunduğu bildirilmektedir. Gazete komünistlik davasının gizli hadimi manasını tezemmün eden sinsi komünistlik vasfı dolayısıyla tehlikeli ve muzır neşriyattan bir tanesidir”(B.C.A, 030.18.01.123.71.16, 1950. Ek: 52-191) denilerek yasaklanmıştır.

Fransa'daki bir Sendika Teşkilatı tarafından yayınlanan *Güney Kore İşçilerinin Durumu ve Birleşmiş Milletler Kore Komisyonunun Faaliyetleri* adlı Zonguldak ve İstinye

¹⁵ Yasaklama kararı çoğunlukla kanunun 31. maddesine atfen yapılmıştır. “31.madde: Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, milli egemenliğine, Cumhuriyetin varlığına, milli güvenliğe, kamu düzenine, genel asayişe, kamu yararına, genel ahlaka ve genel sağlığa aykırı olup yabancı memleketlerde çıkan basılmış eserlerin Türkiye'ye sokulması veya dağıtılması Bakanlar Kurulu kararıyla yasaklanabilir. Bu gibi basılmış eserlerin, Bakanlar Kurulundan acele karar alınmak üzere İçişleri Bakanlığınca karardan evvel dağıtılmaları yasaklanabileceği gibi, dağıtılmış olanlar da toplattırılabilir. Yasaklanmış olmasına rağmen, bunları Türkiye'ye bilerek sokanlar, dağıtanlar veya bu gibi eserleri kısmen veya tamamen iktibas veya tercüme edenler, yayanlar, fiil başka bir suç oluşturursa bile ayrıca üç aydan bir yıla kadar hapis ve elli bin Liradan yüz bin Liraya kadar ağır para cezasına mahkum edilebilir.” *Resmî Gazete*, 24 Temmuz 1950, sayı:7564.

¹⁶ Kararın eki için bkz: Ek 1.

* Bahsi geçen ve pek çok dilde basılmış olan gazete, dergi, broşür ve kitap adları Bakanlar Kurulu Kararında geçtiği şekliyle verilmiştir.

Havuzları İşçi Sendikasına gönderilen bültenler ise “Mezkur federasyonun mahiyet itibariyle komünist teşkilatına dahil ve dünyanın her işçi sendikasına nüfuz etmek isteyen bir teşekkül olduğu malumdur. Bu sendikanın bu şekildeki faaliyeti memleketin emniyeti bakımından zararlı görülmüş olduğu cihetle doğuracağı kötülükleri önlemek bakımından” yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01.123.71.14, 1950. Ek: 52-192) Dünya Barış Taraftarları Komitesi tarafından gönderilen mektupların yasaklanması ise ilginç bir biçimde gerekçelendirilmiştir. Kararın gerekçesinde “Dünya Barış Taraftarları Komitesi Başkanı tarafından yazılan mektupta milletlerarası gerginliğin yeni bir dünya harbini intaç etmesi ihtimali karşısında Stockholm’de toplanan komite iyi insanları iş başına çağırmıştır. Bu çağrının sebebi atom silahının kati olarak yasak edilmesi ve bu işi başarmak için de milletlerarası bir kontrol komisyonunun kurulmasını sağlamaktır. Bu şekilde büyük barış idealini temin etmeye uğraşan bu komite, yaptığı bu neşriyatla hakiki maksadını gizlemiş fakat açıkça solculuk propagandası yapmış bulunmaktadır. Mektup şeklinde yazdırılmış bu eserlerin memleket hudutları içine sokulması zararlı mütalaa edilmektedir” denilmiştir.(*B.C.A*, 030.18.01.123.72.13, 1950. Ek: 52-197)¹⁷ Macaristan’da yayınlanan 3 adet broşür “yeni rejim altında Macaristan’ın ne kadar büyük inkişafı kaydettiği birtakım rakamlar ve sözde vaki olan zihni servetiyle bilvasıta komünist rejimin iyiliğinin anlatıldığı” gerekçesiyle yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01.123.72.11, 1950) Çekoslovakya’daki ağır sanayi fabrikası işçilerinin yayınladığı haftalık dergi(*B.C.A*, 030.18.01.123.73.11, 1950), 1949 yılında Beyrut’ta Ermenice yayınlanan rapor yine komünist propaganda nedeniyle yasaklanmıştır. Bu raporda “1947 yılında muhtelif milletlere mensup Komünist Parti üyelerinin Polonya’da toplanarak dünya durumunu tetkik ettikleri ve bu meyanda harp sonrası Amerika’nın aldığı tavırla kendi menfaatlerini Avrupa ve Asya’da Rusya aleyhine ne şekilde temine çalıştığı açıklanarak buna karşı da bütün dünyada anti-kapitalist ve anti-faşist kitle nüfuzunun nasıl çoğaldığı uzun uzun anlatılmıştır. Kapitalist sistemin komünizm tehlikesinden kurtulmak için tedbir aramakta olduğunu beyan eden bu rapor aynı zamanda komünistlik aleyhine canlanacak her nevi fikir ve hareket cereyanlarının önlenmesi için de tedbirler düşünmüş ve dünya komünist partilerine en müşkül anlarda dahi birlik tavsiye etmiştir. Ancak bu şekilde idame-i hayat edileceğine komünistleri inandıрмаğa çalışan Bolşevikler aynı zamanda dünya siyasi kuvvetlerini de iki blok halinde mütalaa etmişlerdir. Bunlardan birine emperyalist ve anti-demokratik blok, diğerine de anti-emperyalist ve demokrasi cephesi unvanını vermişlerdir. Memleketimiz de anti-emperyalist ve anti-demokratik blok içinde gösterilmiştir. Ana

---

¹⁷ Kararın eki için bkz: Ek:2.

hatlarıyla ifade edilen bu rapor bariz bir şekilde komünist propagandası yapmak için tertiplenmiş ve muhtelif dillerle yayınlanarak komünistlik lehine ve onun muhtelif memleketlerdeki yataklarına bir rehber olmak üzere komünistlerce tanınan kimselere gönderilmiştir”(B.C.A, 030.18.01.124.80.2, 1950. Ek: 52-198) denilmektedir. Romen Elçiliği tarafından yurda sokulan 7 adet yayın komünist propaganda yaptıkları gerekçesiyle incelendiğinde “memleketimiz aleyhinde herhangi bir yazıya rastlanmamış olmakla birlikte komünist propagandası amacı güttükleri tespit edilmiştir. Komünist idarecileri tarafından bu nevi vasıtalarla yabancı memleket halkının kendi rejimlerine karşı olan alaka derecelerini çoğaltmak istedikleri bilinen bir keyfiyettir” denilerek(B.C.A, 030.18.01.124.80.2, 1950. Ek: 52-201)¹⁸ ve Lübnan’da yayınlanan *Sovyet Birlik Köşesi* adlı Arapça kitabın da yine aynı nedenle (B.C.A, 030.18.01.124.92.19, 1950) Türkiye’ye sokulmasının yasaklanması söz konusudur.

Genel olarak yayınların adlarından da anlaşıldığı üzere Sovyet blokuna mensup ülkelerin yayınlarının yasaklanması esastır. Bu yayınlarda Türkiye aleyhinde ifadelere rastlanmadığı, ancak komünist sistemin övüldüğü örneğin Macaristan’ın yeni rejim altında büyük inkişaf kaydedtiği ve dolayısıyla yabancı memleket halklarının kendi rejimlerine olan ilgi derecelerini çoğaltmak istedikleri gerekçesiyle bu tür yayınların Türkiye’de dağıtılmasının söz konusu olamayacağı belirtilmektedir. Komünizmin övülmesinin yanı sıra Ermenice yayınlanan bir raporda “muhtelif milletlere mensup Komünist Parti üyelerinin Polonya’da toplanarak dünyanın durumunu inceledikleri, savaş sonrası Amerika’nın aldığı tavırla, kendi menfaatlerini Avrupa ve Asya’da Rusya aleyhine ne şekilde temine çalıştığı” açıklanarak bu raporun bariz bir biçimde komünist propaganda yapanlara rehber olması için gönderildiği ve yasaklanması gerektiği açıklanmaktadır. Aynı yıl içinde yasaklanan yayınlardan bir kısmı ise memleket aleyhinde herhangi bir yazıya rastlanmamakla birlikte komünizm propagandası içerdiği gerekçesiyle yasaklanan yayınlardır.(B.C.A, 030.18.01.1950, Ek: 52-159, 52-175, 52-179, 52-199, 52-200, 52-202, 52-203, 52-209) Bu da konuya gösterilen hassasiyetin ölçüsü hakkında bir fikir vermektedir.

1951 yılında komünizm propagandası nedeniyle 9 yasaklama kararının alındığı ve 26 yayının yasaklandığı bu dönemde de *Rüyada Venüs* adlı Fransızca kitap(B.C.A, 030.18.01.124.95.14, 1951), her sayfasında komünizm amacı güttüğü tespit edildiği için, Tass Ajansının Fransızca yayınladığı bir bülten (B.C.A, 030.18.01.124.96.13, 1951), Bulgaristan’da yayınlanan iki dergi(B.C.A, 030.18.01.124.102.15, 1951) yazı ve resimleri ile gayet açık

---

¹⁸Kararın eki için bkz: Ek:3.

olarak komünist Bulgar Hükümetini ve dolayısıyla Sovyet Rusya'nın propagandasını yaptığı için, Paris'te Dünya Barış Severler Komitesi tarafından yayınlanan broşürle güvercin resimli kartpostal (B.C.A, 030.18.01.125.19.17, 1951)¹⁹, rejime aşırı derecede aykırı fikirleri ihtiva ettiği ve komünizm propagandası aleti olduğu için yasaklanmıştır. Bundan başka *L'Espoir* (Ümit) adlı Fransızca roman (B.C.A, 030.18.01. 125.18.1, 1951. Ek: 52-221), İspanya iç savaşında hükümet kuvvetlerine karşı çarpışan komünistleri desteklediği ve işçileri hükümet aleyhinde tahrik ve teşvik ettiği için ve sırf komünizm propagandası gayesiyle yazıldığı için, Çin'de yayınlanan *Peoples China* adlı dergi (B.C.A, 030.18.01. 125.19.4, 1951) yine komünist propaganda nedeniyle yasaklanmıştır. Burada dikkati çeken bir karar 8 Mart 1951'de Dünya Barış Severler Cemiyetince gönderilen her türlü yayın hakkında yasaklama kararının alınmasıdır (B.C.A, 030.18.01. 125.19.5, 1951)²⁰ ki, sanırım burada Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan iki kutuplu dünyada batı bloku içinde yer alışı sonrasında batının tehlikeli gördüğü veya göreceği konulara ilişkin olarak hassasiyet artışıdır.

Aynı yıl İleri Jön Türkler Birliği adlı teşekkül tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine hitaben yazılan bir beyannamenin yasaklandığını görüyoruz.(B.C.A, 030.18.01. 125.29.6, 1951) Burada özet olarak Hükümetin Kore'ye asker göndermesinin Türk halkının isteğine uygun olmadığı ifade edilmekte ve Türk halkının sözcüsü olarak hareket etmek isteyen Türk Barış Severler Cemiyetinin alınan kararın kanunsuzluğunu açıklaması ve kararın geri alınmasını istemesi üzerine takibata tabi tutulduğu ve cemiyet üyelerinin hapse mahkum edildikleri belirtilerek, Türk hükümetinin insan hakları prensiplerine riayet etmesi istenmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yazılan mektupta “hükümetin Kore'ye gönderdiği 4500 asker hakkında Meclis'e danışma gereği hissetmediği, daha otuz yıl önce istiklali için kan döken bir milletin, istiklali için mücadele eden diğer bir milletin karşısına asker gönderme konusunda isteksiz davranmasının gayet normal olduğu, tanınmış bilim adamı ve sanatkarların Faşist İtalya'dan alınan Medeni Kanunun çevirisine dayalı olarak milli menfaate aykırı davranmak suçundan hapse atıldığı, Birleşmiş Milletler Teşkilatının herkese düşüncelerini serbestçe ifade etme hakkı veren bir teşkilat olduğu ve bu hakların Türkiye'de de korunması gerektiği ve hapse konulan üyelerinin bir an önce serbest bırakılması gerektiği” ifade edilmektedir. (B.C.A. 1365.71.52.225, 1951) Buna karşın hükümet tarafından bu beyanname “Türk cemiyetinin düzenini bozmaya yönelik olduğu” gerekçesiyle yasak kararı alınmıştır.

---

¹⁹ Kararın eki için bkz: Ek: 4.

²⁰ Kararın eki için bkz: Ek: 5.

Bir başka yasaklama kararı da Bulgaristan’da yaşayan Türklerin okullarında okutulan dil bilgisi ve tabiat bilgisi kitapları ile Marko Marçevski’nin yazdığı *Mavi Kayalar* adlı roman hakkındadır. Komünizm üslubu ile yazıldığı, zararlı ve yabancı ideolojilerin propagandalarının yapıldığı ifade edilen okul kitaplarından alınan örneklerin şiirler olması dikkat çekicidir.(*B.C.A*, 030.18.01. 125.29.7, 1951) Bu konudaki hassasiyetin ne kadar yüksek olduğu Stalin’in *Pravda* gazetesinde kendisi ile yapılan bir röportaja verdiği cevaplardan oluşan bir yazı ile *Sovyet Halkının Önemli Yeni Başarıları* adlı beyannamelerin yurda sokulmasının yasaklanmasıdır.(*B.C.A*,030.18.01. 126.70.20, 1951,Ek 52 -231) Kararın ekinde Stalin’in sorulara verdiği cevaplarda batı bloğunun savaştan yana olduğunun altını çizdiği ve buna karşın Sovyetler Birliği’nin savaştan yana bir tutum alıyor gibi gösterildiği ifade edilmektedir.

Diğer yandan Paris’te yayınlanan *Revue de la Politique Mondiale* (*B.C.A*, 030.18.01. 124.71.3, 1951) ile Lozan’da yayınlanan *Vivre* (*B.C.A*, 030.18.01. 126.70.17, 1951) adlı dergiler, *Nidalül Şaab* (*B.C.A*, 030.18.01. 126.70.15, 1951) adlı yayınlandığı yer belli olmayan Arapça gazete ve Polonya’dan gönderilen ve beş dilde yazılmış olan kartpostal (*B.C.A*, 030.18.01. 126.71.4, 1951), 27 Eylül 1951’de yasaklanmıştır. Bunlardan Hür ve Terakkiperver gençliğin dergisi adı ile ayda bir yayınlanan *Vivre* dergisinin komünist organı olduğu, bilhassa gençler arasında sömürge aleyhtarlığı ile Marksizm fikirlerinin yayılmasını temin gayesini güttüğü tespit edilmiş olduğu için yasaklandığı belirtilmektedir.(*B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-238) Newyork’ta yayınlanan “*Hungarian News and Information Service*” ve “*Problems of Socialist Culture in Hungary*” adlı iki bülten “sinsi bir biçimde komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle” Türkiye’ye sokulmaları ve dağıtılmaları yasaklanmış (*B.C.A*, 030.18.01. 127.91.12, 1951), yine İleri Jön Türkler Birliği Avrupa komitesi tarafından yayınlanan *Katalonya’da Yıldırım Gibi Patlayan Umumi Grev ve İrticaa Karşı Atatürkçü Milli Kurtuluş İnkılabı Prensiplerini Koruma Savaşında Türk Gençlerine ve Öğrencilerine Düşen Ödevler* adlı beyannameler 31 Aralık 1951’de alınan kararla yasaklanmıştır. Beyannamelerin ilkinde “Franko rejimine karşı İspanyol emekçilerinin ayaklandığı ve bu kuvvetli rejim altında faşizme karşı mücadele edilebileceğine göre Türkiye’de de gençlerin ve emekçi sınıfların rejime karşı harekete geçebilecekleri” ifade edilmektedir. İkincisinde ise, “Türkiye’de iktidarı elinde tutanların Türkiyeli Barışseverlere karşı vahşi bir terör uyguladıkları, Atatürk’ün prensiplerine aykırı olarak Türk-Sovyet dostluğunun önemi göz ardı edilerek irticaa sapıldığı ve devlet büyüklerine hakaretle Türk yurdunun ve halkının kanının emperyalistlere teslim edildiği” belirtilmektedir.(*B.C.A*, 030.18.01. 127.75.15, 1951,Ek: 52.241) Aynı gün alınan diğer bir kararda *Bugünkü Polonya* (*B.C.A*, 030.18.01. 127.95.13,

1951) adlı Türkçe bülten ile *Macar Halk Cumhuriyeti* (B.C.A, 030.18.01. 127.95.9, 1951. Ek: 52-253) adlı dergi “Komünist rejim sayesinde Macaristan’da halkın refah seviyesinin hızla yükseldiği ve programlı bir çalışma ile istihsalin günden güne arttığı, hakikatle alakası bir hayli zayıf olan istatistikler ve mürettep resimlerle belirtilmek suretiyle bilvasıta komünist propagandaya hizmet etme amacı taşıdığı için” yasaklanmıştır.

Pekin’de yayınlanan *China’s Youth* ile *Culture and Education in New China* adlı iki broşür (B.C.A, 030.18.01. 127.103.18, 1952), İran’da yayınlanan *Kaviyan* adlı Farsça dergi (B.C.A, 030.18.01. 127.103.20, 1952), Brüksel’den gönderilmiş olan “*Kore-İtham Ediyoruz*” adlı kitap (B.C.A, 030.18.01. 128.11.9, 1952), Ankara’da Polonya Basın Servisi tarafından yayınlanan *Polonya Basın Haberler Bülteni* (B.C.A, 030.18.01. 128.11.8, 1952), Polonya, Bulgaristan, Macaristan ve Romanya’dan gelen bilumum yayınların yasaklanması (B.C.A, 030.18.01. 128.26.13, 1952) İran’da Komünist Tude Partisi’nce yayınlanan *Azerbaycan* adlı gazete (B.C.A, 030.18.01. 129.55.18, 1951), Budapeşte’de Fransızca olarak yayınlanan *Joseph Rvai Alexandre Petöfi* adlı broşür (B.C.A, 030.18.01. 129.55.20, 1952), Tiran’da yayınlanan *Shgiperia Ere* adlı Arnavutça gazete (B.C.A, 030.18.01. 129.55.19, 1952), Moskova’da Dış Kültür Yayınevi tarafından Rusça olarak bastırılmış olan *Hapiste ve Hürriyet İçinde Bir Türk Komünistin Notları* adlı kitap (B.C.A, 030.18.01. 130.70.14, 1952), Nazım Hikmet tarafından yazılan *Türkiye Hakkında Hikaye* adlı piyes ile Suriyeli Dr. Ali Suat tarafından yazılan *Min Şiir Nazım Hikmet* adlı Arapça kitap “Önsözünde Nazım Hikmet’i kapalı olarak komünist propagandasına mahal verebilecek şekilde tasvir ve methetmekte olduğu öğrenildiğinden, memleketimiz için zararlı olan Nazım Hikmet’in bahis konusu piyesinin ve yabancı dillerdeki tercümelerinin ve Suriyeli doktor tarafından yazılan kitabın yasaklanması gerektiği düşünüldüğünden”(B.C.A, 030.18.01. 131.27.8, 1953. Ek: 52-279) ve Sovyet Rusya’da yayınlanan bilumum yayınlar (B.C.A, 030.18.01. 132.37.19, 1953. Ek: 52-280) komünist propaganda yaptığı gerekçesiyle yasaklanmıştır. Son karar yani Sovyetler’den gelecek her türlü yayının yasaklanması kararı ilginç manzaralar ortaya çıkarmıştır. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dekan Yardımcısı Akdes Nimet Kurat bu yasak üzerine Başvekalete bir yazı yazarak “Sovyet Rusya’da bastırılan propaganda mahiyetindeki eserler hakkında böyle bir kararın tatbik edileceği şüphesizdir. Fakat Sovyet Rusya’da Türk Tarihini, Arkeolojini, Etnoğrafyasını, Rus Tarihi ve Edebiyatını ilgilendiren birçok eser de çıkmaktadır. Fakültemizde tesisi tarihinden itibaren bir Rus Dili ve Edebiyatı Enstitüsü mevcuttur. Bu Enstitü kütüphanesinde Sovyet Rusya’da bastırılan birçok ilmi eserler bulunmaktadır. Türk Tarihi, Dili, Etnoğrafyası, Rus Dili, Rusya Tarihi ve Edebiyatını tetkik ve tedris için bu çeşit eserlerden faydalanmak mecburiyeti vardır. Yakında Rusya’da çıkan Tolstoy’un Harezim

Tarihi, Kiselev'in Sibira Tarihi, Bernştolm'un Orta Asya Türk Tarihi tetkikleri Türk tarihi için mühim eserler meyanındadır. Diğer yandan Sovetskaya Archologya, Sovetskaya Etnografya, Istoviçeskıe Zapıskı gibi ilmi mecmualarda bizi ilgilendiren birçok ilmi makaleler çıkmaktadır. Rektörlüğünüzce bildirilen Vekiller Heyeti kararı gereğince yasak edilen Sovyet Rusya neşriyatının ilmi eserlere de şumulü olup olmadığının en kısa zamanda açıklanmasını rica ederim”(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52.280.)²¹ şeklinde bir talepte bulunmuştur.

Haber Belleteni-Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu adlı Türkçe bültenler (B.C.A, 030.18.01. 136.67.12, 1954) *Heros National de Grece* ve *Livre de Sang No: 2* adlı kitaplar (B.C.A, 030.18.01. 136.66.11, 1954), Newyork'da yayınlanan *Political Prisoners Relief Committee* adlı dergi (B.C.A, 030.18.01. 137.77.10, 1954), merkezi Viyana'da bulunan *Rencontre İntertional de la Jeunesse Rurals* adlı teşekkül tarafından yayınlanan broşür ve mektuplar (B.C.A, 030.18.01. 139.34.5, 1955), Dünya Barış Konseyi tarafından Arapça olarak hazırlanan gazete ve mecmualar “*Bağımsız ve Tarafsız Türkiye* başlığını taşıyan beyannameler ile Nazım Hikmet'in resmini ihtiva eden *Üç Barış Türküsü* adlı broşürlerin muhteviyatları ve mahiyetleri itibariyle komünizm propagandası yapmakta olduğu ve bu yoldan memleketimize telkinatta bulunulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Son zamanlarda bu nevi broşür ve beyannamelerin Kıbrıs tarikiyle memleketimize sokulmaya çalışıldığı muhtelif vilayetlerden derdest edilerek gönderilmekte olan matbuaların incelenmesinden anlaşılmıştır.”denilerek yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.140.83.7, 1955) Yine “Milletlerarası Demokratik Kadınlar Federasyonu adlı komünist teşekkül tarafından bazı şahıs ve teşekküllere gönderilen mektuplarda hidrojen ve atom bombalarının patlatılmasıyla husule gelen tahribat ele alınarak, bu nevi silahlar aleyhine sözler sarf edildikten sonra, sulhculuk ve sulhu koruma gibi malum komünist taktik ve usulleriyle komünizm propagandası yapılmaktadır. Yine bu mektupların diğer bir kesiminde de Türk analarına hitapla onları analar kongresine davet gibi komünizm faaliyetleri cümlesinden olan gayelere tevessül edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır” denilerek bu federasyondan gelecek her türlü yayının yasaklanması söz konusu olmuştur.(B.C.A, 030.18.01. 1955. Ek: 52-12)

Nazım Hikmet'in yazdığı adı belli olmayan şiir kitabı (B.C.A, 030.18.01. 141.101.4, 1955), Şam'da yayınlanmış olan *Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği* adlı Arapça broşür ile Türkiye Yurtseverleri imzasını taşıyan *Sıkıyönetimin İç Yüzü* adlı broşür ile Ressam Rıdvan tarafından yapılan *Bayram Sabahı* ibareli kartpostal (B.C.A, 030.18.01. 141.108.3, 1955) 1954

---

²¹ Kararın eki için bkz: Ek:6.

ve 1955 yıllarında komünist propaganda yaptıkları veya bir biçimde bu konu ile ilişkilendirildikleri için yasaklanmıştır.

1956 yılında yine komünist propaganda yapmaktan dolayı yasaklanan yayınların gerekçeleri arasında demir perde ülkeleri için “ipek perde” tabirinin kullanılmasının orada her şeyin güllük gülistanlık gibi gösterilmeye çalışıldığı, bazı belgelerde milli harp gücünü zayıflatacak ve müttefiklere olduğu kadar içinde bulunulan güveni sarsmak gayesi güttüğü gibi nedenler sıralanmaktadır.(B.C.A, 030.18.01.142.25.13-143.41.3)²²

1957 yılındaki yasaklamalarda *Look* isimli İngilizce bir dergide Rusya'nın methedilmesi, *Rusky Putk* isimli bir dergide Rus milliyetçiliği yapılarak Türk siyaseti aleyhine bir durum oluşturulmasının söz konusu olduğundan hareketle yasaklama gerekçesinde “Çarlık Rusyası'nın yıkılışından sonra Fransa'ya iltica ederek oraya yerleşen Rus milliyetçilerinin kurduğu Rus İttihadının organı olarak 1952'den beri Paris'te neşredilmekte bulunduğu, muhtevası itibarıyla de Rus milliyetçiliğinin propagandasını yaptığı ve Rusya'daki halihazır rejim aleyhinde yazıları ihtiva ettiği tespit olunmuştur. Ancak 1917 ihtilalinden sonra Rusya'yı terk ederek Avrupa'da “Rus milliyetçiliği”, “Beyaz Ruslar Kulübü” veya “Hür Rusya” gibi teşekküller kuran Rusların, bulunduğu memleketlerde menfaat karşılığı Sovyet sefarethanelerinin propaganda ve istihbarat ajanları olarak çalışabildikleri ve gerek milli Rus neşriyatı gerekse Bolşevik neşriyatının Rusluğu överek Türk siyaseti aleyhinde bir karakter arz ettiği göz önünde tutulmuş, adı geçen matbuanın yurda sokulması ve dağıtılmasının mahzurlu olacağı anlaşılmıştır.” denilmektedir.(B.C.A, 030.18.01.1957 Ek: 52-56) Beyrut'ta basılan *İşçi ve Çiftçi Partisi* adlı kitabın başından sonuna komünizm propagandası ile dolu olduğu, *Sovyetler Birliği Hakkında 100 Suale 100 Cevap* adlı kitapta Sovyet sisteminin idari yapısından, sosyal yapısına, bütçesinden vatandaş hak ve sorumluluklarına kadar ayrıntıları ile ele alındığı ve dolayısıyla Sovyet propagandası yapıldığı, yine Halep'te yayınlanan *Eşşebap* adlı gazetede Amerika ve Batı aleyhtarlığı yapılarak, Rusya'nın hamisi rolünde gösterilmeye çalışıldığı, “Deli Canavar” Amerika tarafından Suriye'ye yapılan iftiralarla Suriye tarafından Türkiye'nin tehdit edildiği ifade edilerek “müttefiklerimiz aleyhinde yayınlar yapan bu gazetenin yurda sokulmasının engellenmesi gerektiği” belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01.146.31.6-146.34.18) Bir diğer yasaklama kararında ise *Aspects Veritables De La Rbellion Algerienne – Cezayir İsyanının Hakiki Manzaraları* adlı Fransızca bir kitabın incelenmesi sonucunda yapılan değerlendirme ilginçtir. “Fransa'nın Cezayir Bakanlığı yayınlarından olan bu kitabın, Cezayir asileri

---

²² Kararın eki için bkz. Ek: 7.

(milliyetçileri) tarafından girilen tedhiş hareketlerini göstermeye matuf sanat ve fecaat dolu resimler neşretmek ve bu hareketlerin ırk, dil ve din esaslarına dayandırılmak istendiği belirtilmeye çalışılmak suretiyle Cezayir'deki Fransız hareketinin meşruiyetini dünya efkarına kabul ettirip taraftar toplamayı istihdaf eden propaganda, yazı ve dökümanları muhtevî bulunduğu müşahade olunmuş, gerek yazı ve klişeler, gerekse fotoğraflarla oradaki tedhiş hareketi fecaatının izahına gayret edildiği görülmüştür. Cezayir halkına karşı tarihi ve dini rabitalarla bağlı olan halkımızı müteessir edecek ve zihinleri karıştıracak mahiyette bulunan kitabın yasaklanmasına karar verilmiştir” denilmektedir.(B.C.A, 030.18.01.1957 Ek: 52-64)

1958 yılında aynı gerekçe ile *Labour Monthly* adlı aylık iş ve işçi dergisi ile bazı kitap ve yayınların yasaklandığı görülmektedir. Bu kitaplar arasında Suat Derviş tarafından Fransızca olarak kaleme alınan *Yalının Gölgeleleri* adlı roman “maddiyata hiç önem vermeyen paşa torunu bir genç kızın hayatını sınıf farkı, zengin fakir ayrımı, işçilere yapılan zulüm ve haksızlıklar gibi konuları ele alarak komünist ideolojisini ortaya koyacak şekilde bir anlatıma sahip olduğu için” yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 1958) Paris'te basılan *Fransız Edebiyatı* adlı dergide Nazım Hikmet ile yapılan “edebi gibi görünmekle birlikte hakikatte siyasi fikirlerin yer aldığı röportajın yayınlanması nedeniyle ve ayrıca dördüncü sayfada müseccel komünist Kemal Tahir tarafından yazılarak M.Andaç tarafından Fransızca'ya çevirilen ve komünist ressam Abidin Dino'nun desenleriyle süslenmiş *Le Tors du Village-Köyün Kanburu* romanının tefrika halinde yayınlandığı, bahis konusu yayın daha önce yasak edilmiş olup 5680 sayılı kanundan önce ittihaz olunan mezkur kararın hükümsüz kaldığının anlaşıldığı ve yeniden bilimum nüshalarının yasaklanmasına lüzum hasıl olduğu”²³ belirtilerek, yine Paris'te yayınlanan *Sovyet Edebiyatı* adlı kitabın da Ekim İhtilalini hazırlayan nedenlerden biri olarak Rus Edebiyatını anlattığı gerekçesiyle yasaklandığı belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01. 150.50.9-150.56.19)

Kahire'de yayınlanan *Havva* adlı dergi de Özbekistan eyaletinde ikamet eden Müslüman kadınların durumu ele alınarak komünizm rejiminin kadınlara tanıdığı geniş hak ve imkanlardan bahsedilmek suretiyle komünizm propagandası yapılmakta olduğu ve makalenin başında orak çekiçli çelenk resmi bulunduğu için yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-80) Aynı yıl çeşitli Arap ülkelerinde yayınlanan Arapça *Elbilad, Elmusavver, Essenabil* ve *Eddünya* adlı dergilerden yapılan bir alıntıda “Bu Dolar İflasa Götüren Bir Köprüdür” başlığı

---

²³ Derginin 10 Haziran 1948 tarihli nüshasında yayınlanan Nazım Hikmet hakkındaki yazıda kendisinin büyük bir şair olduğu, siyasi fiil ve hareketinden dolayı hapiste bulunduğu, Atatürk zamanında Sovyet Rusya ile yakınlaştığı dönemde Moskova'ya gönderilen öğrenciler arasında yer aldığı ve sosyoloji tahsili yaptığı, İstanbul'a döndükten sonra on cilt tutarında şiir, piyes, hiciv ve makaleler yazdığı, eserlerinin gençler tarafından hararetle okunduğu ve halen mahkumiyetinin devam ettiği ve eserlerinin mutlaka Fransızca'ya çevrilmesinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. B.C.A, 030.18.01. 150.56.19.Ek: 52-73.

ile kaleme alınan makalede “Türkiye’nin iflas uçurumuna düştüğü ve dış siyasetinin durgunlaştığından bahisle bazı ihtiyaç maddelerinin tedarikinden aciz kalındığı, Amerikan dolarının karaborsada 12 Liradan satılmasının iktisadiyatımızı bozduğu ve bu durumun iflasa yol açacağı ifade olunarak Amerika ve taraftarlarıyla Bağdat Paktına tarizde bulunulmakta ve “Müslümanlar Rusya’da namaz kılarlar, oruç tutmazlar” başlığı altında Rusya’daki rejimin din ve aile mefhumları bakımından propagandası yapılmaktadır” denilmektedir.(B.C.A, 030.18.01. 1958 Ek: 52-66)

1959 yılında çok sayıda gazete, dergi ve kitap türünde yayın yasaklanmıştır ki bunların önemli bir kısmının Paris’ten sonra Kahire, Beyrut ve Bağdat’ta yayınlanıyor olmaları dikkat çekicidir. *Essayad, Mülhak el Cumhuriyet, Ettahrir, El Ahad, El Hürriyet, Ezzeman, El Kifah, El Cumhuriyet, Ahbar El Yevm* gibi söz konusu gazetelerde komünist ülkeler lehinde yazı ve karikatürler bulunduğu gerekçesiyle yurda sokulmaları yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.152.27.6-152.26.17-152.32.11.) *La Vie Syndicale Des Mineurs Dans Le Monde-Dünyada Maden İşçilerinin Sendika Hayatı* adlı Fransızca mecmua “demir perde gerisi memleketlerindeki işçileri ve işçi sendikalarını ele alarak geniş çapta komünizm propagandası yapmaktadır. Şöyle ki, dünyanın her sahada olduğu gibi işçilerin durumlarında hayat seviyeleri, yaşama ve çalışma şartlarında kömür ve maden istihsalinde ilerlemeler kaydetmelerine karşılık, Batı Avrupa’da ve kapitalist dünyasında mühim güçlüklerin belirdiği, buna yegane sebebin kapitalist rejimin ait olduğu, kapitalistlerin bu kriz masraflarını maden işçilerine yüklemelerine mani olmak için birleşerek mücadele etmek lazım geldiğinden bahsedilmektedir.” Denilerek 11 Mayıs 1959’da yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01 Ek: 52-81)

17 Temmuz 1959’da alınan bir kararla yine Bağdat, Beyrut, Kahire, Şam, Hama ve Moskova’da yayınlanan 43 Arapça gazete, dergi ve kitap komünizm propagandası nedeniyle yasaklanmıştır.(B.C.A,030.18.01 153.37.19 Ek: 52-84) 26 Nisan 1960’ta ise Dünya Sendikalar Federasyonunun *Demokratik Hakların Temininde Oynadığı Ehemmiyetli Rol* adlı İngilizce broşür aynı gerekçe ile yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01 Ek:52-94)

Türkiye’nin İsmet Paşa önderliğinde İkinci Dünya Savaşı dışında kalma yönünde gerçekleştirdiği politikaya bağlı problemleri 1947 yılında çözümleyerek Batı ittifakı içinde yer alması sonrasında Sovyetler Birliğini Batı ittifakının gözünden görmeye başlaması söz konusudur. Savaş sonunda Sovyetler Birliği ile olan dostluk ve saldırmazlık anlaşmasının sona ermesi, batı bloku içinde yer alan Türkiye’yi, Sovyetler Birliğinden gelebilecek olası Komünizm etkisini bertaraf etmeye yönelik yoğun bir çabanın içine itmiştir. Öyle ki, Rusya’dan gelebilecek en ufak bir tesire karşı temkinli yaklaşan Türkiye, aldığı sert önlemlerle uzunca bir süre komünizmi ülkenin en temel tehdit unsuru olarak algılamıştır. Bu

durum Atatürk, İnönü ve Menderes dönemlerinde farklı boyutta yaşanmıştır. Nitekim bunda ülkenin iç dinamikleri ve değişen dünya koşulları etkili olmuştur.

2. Kürtçülük Propagandası Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Demokrat Parti döneminde yasaklanan yayınlar arasında Kürtçülük propagandası gerekçesiyle yasaklanan yayınlar önemli bir yekun teşkil etmektedir. Atatürk ve İnönü döneminde yasaklama nedeni olarak görülen Kürtçülük propagandasının artarak DP döneminde de devam ettiği görülmektedir.

Bunlardan ilki 3 Nisan 1950’de yasaklanan Kahire’de yayınlanan *Images* adlı dergidir. Dergi “Kürtler, Türkiye, İran, Irak ve Suriye arasındaki toprakta sıkışmışlardır. Bu mıntıkaya Kürdistan denir. Yani Kürtlerin memleketi denir. Türkiye, İran, Irak ve Suriye’de sekiz milyon Kürt mevcut olduğundan ve istiklalleri için yaptıkları mücadelenin tarihçesinden bahsedildikten sonra “Kürt meselesi ehemmiyetlidir. Arap milletleri Kürt meselesiyle uzun zamandan beri ciddi olarak meşgul oluyorlar ve bu meseleye bir hal çaresi bulmalıdırlar” ifadelerini içerdiği ve aynı sayfadaki haritada yurdumuzun doğu ve güneydoğu kısmı Kürdistan olarak gösterildiği için” yasaklanması kararlaştırılmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 122.36.2 Ek:52-61) Aynı gün alınan diğer bir kararda Ahmet Hani tarafından yazılan *Memozin* adlı kitapta “Kürt dilinin yayılması, Kürtlük kültür ve duygusunun uyanması yolunda yazılar bulunduğu ve bizden de bir padişah cihanpenah vücuda gelsin. Eğer bir padişahımız olup da Cenabıhak tarafından bir taca layık görülse ve muayyen bir tahta malik bulursa biz de bedbahtlıktan kurtulurduk. Türk ve ecnebilerin mutii olmazdık” ifadeleri yer aldığı için yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 122.35.18 Ek:52-160)

16 Eylül 1950’de *Tarih-üd Düvel Vel Emaresül Kürdiye, Hülasai Tarih-ül Kürt Velkürdistan ve Min Amman İl’elamadiye ve Cevle Fi Kürdistan-ül Cenubiye* adlı eserlerin yasaklanmasıdır. Mısır’da basılarak yurda sokulan ve ülkenin bütünlüğünü parçalamak için sınırlardan içeri sokulan bu eserlerin bugüne kadar Anadolu topraklarında gelmiş geçmiş bütün devletlerin içerisinde dil ve kan değişikliğine uğramadan yaşamış Kürtlüğü bir zümre olarak gösteren ve onun varlığını tekrar ihya etmek hedefini güden bu yayınların yurda sokulması yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 123.71.18 Ek: 52-193)

Yine Irak’ta yayınlanan *Elmürşit* adlı Kürtçe lugatin (*B.C.A*, 030.18.01. 125.29.8), Kürtçe yazılı bir Mevlit kitabı “komşumuz bulunan İran, Irak ve Suriye devletlerinde mevcut olan Kürtçülük davasının yurdumuza da yayılmaya çalışıldığı ve bu maksatla birçok Kürtçe matbuanın yurdumuzda yayılmasına çalışıldığı,” gerekçesiyle (*B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-233),

Şam'da bastırılmış olan *Elfabeya Mın* adlı Kürtçe kitabın, (B.C.A, 030.18.01. 128.29.13) *Nevbahar* ve *Nehcül Enem* adlı Kürtçe kitapların,(B.C.A, 030.18.01. 129.44.4) Beyrut'ta yayınlanan *Es-Seyyad* adlı Kürt siyasetini destekleyen ve Türkiye hakkında hakaret içeren bir karikatürü basan Arapça dergi karikatürde Türkiye'yi üzerinde Türk bayrağı olan bir köpekle resmettiği için,(B.C.A,030.18.01.129.63.20 Ek:52-272)²⁴ Firari Kürt Dersimli Baytar Nurettin tarafından Latin harfleriyle yazılan *Kürdistan Tarihinde Dersim* adlı kitabın (B.C.A, 030.18.01. 130.75.13), Suriye'deki komünist Kürtçülerden Şeyhmus Cîgerhun tarafından yazılıp Şam'da basılan *Sewra Azadi-Hürriyet İhtilali* adlı Kürtçe divan ile Osman Sabri tarafından yazılan *Kürtçe Alfabe* adlı kitabın Kürtçülük hissiyatını artırıcı ve tamamen memleket aleyhinde komünizm lehinde tavır takındıkları için (B.C.A, 030.18.01. 139.42.2) yasaklandığı görülmektedir.

Bakanlar Kurulu kararı ile topluca yasaklanan yayınlar arasında da Kürtçülük propagandası yaptığı gerekçesiyle Basile Nikitine tarafından yazılan *Les Kurds Etude Sociologique et Historique* adlı Fransızca eserin “müstakil Kürdistan'ın kurulmasını teşvik amacıyla kaleme alındığı ve aynı zamanda Türkiye'deki azınlıkları tahrik etmek gayesinde olduğu, olası Kürdistan içinde kalan Türkiye, Irak ve İran'dan ayrılacak yerlere ait iddiaları ve haritaları içerdiği belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01. 147.60.11. Ek: 52-63)

Burada zikredilmeye değer diğer bir yayın da Müstemlekelerle Savaş Cemiyeti'nin yardımıyla Avrupa Kürt Talebeler Birliği tarafından Atina'da yayınlanan *Kürdistan* adlı Rumca broşürdür. 17 Ekim 1959'da yasaklanan broşürde Vangeli Sakato'nun Kürtler arasında mesuliyetli bir şahıs olarak tanımladığı İsmet Şerif Vanlı ile yaptığı röportaja yer verilmektedir. Öncelikle Kürtlerin tarihinden bahsedilmekte, nüfusları ve en çok yaşadıkları yerler ifade edildikten sonra Türkiye'de kendilerine fazlaca tazyik yapıldığı belirtilmektedir. Kürtçe konuşmanın hatta Kürt kelimesini kullanmanın yasak edildiği, okullarının ve yayın yapma imkanlarının olmadığı ve gerçekleştirilen isyanlarda yarım milyon civarında Kürdün öldüğü, Sadabat Paktı ve Bağdat Paktı gibi oluşumların kendilerine karşı kurulduğu ve en kısa zamanda bir Kürt Federasyonu kurmak istendiği belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01. 153.58.5. Ek: 52-90)

1960 yılının ilk günlerinde *Hebat* adlı Bağdat'ta yayınlanan gazete de Irak Kürt Partisinin yayın organı olarak Kürtçülük davası güttüğü ve bu davaya mensup komünistlerle işbirliği yaptığı gerekçesiyle yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01 154.4.9 Ek:52-97)²⁵ İran'da yayınlanan *Kürdistan* adlı gazetenin ise yurttaki Kürtçü olarak bilinen kimseleri kendisine

²⁴ Kararın eki için bkz. Ek:13.

²⁵ Kararın eki için bkz: Ek: 9.

abone etmeye çalıştığı ve gençleri tahrik etmek amacıyla olduğu belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01 157.26.19 Ek: 52-98)

Kürtçülük propagandası, yasaklanan yayınlardan da anlaşıldığı üzere Kürtleri ayrı bir unsur olarak tanımlayan ve tarihi ve kültürü ile ayrı olan bu unsurların Kürdistan hayalini gerçekleştirebilecek bir potansiyel olarak görülmesi nedeniyle yasaklanmış ve uzun yıllar süren ve halen de devam eden bu anlayış dönemin ve kendinden sonra gelen hükümetlerin hassasiyetleri arasında yer almıştır.

3. Ermeni ve Rum Propagandası Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Bu dönemin yayın yasaklaması konusunda önemli bir ağırlığa sahip olan konularından biri de Ermenilik ve Rumluk propagandasıdır.

Dönemin ilk yasağı 12 Temmuz 1950'de Amerika'da Presbiteryan Kilisesi din adamlarından Charles A. Vartanes'in yazdığı Kadınlar Milletlerarası 26. Sergisinde *Ermeni Tiyatro ve Oyunları* adlı broşüre gelmiştir. Broşürde Türklerin Ermenistan'a taarruz ederek zulüm yaptıkları ve 25 yıl önce Ermenistan'dan aldıkları arazilerden dokuzda birinin Türklerin elinde bulunduğu ve eski topraklarını yeniden ele geçirerek saadet içinde yaşamak istedikleri belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01. 123.70.4, Ek: 52-177) Onu takiben 13 Eylül 1950'de Halep'te 1949'da Kuşakçıyan tarafından yazılan *Vatana Doğru* adlı kitap da Ermeni cemaatinin Sovyet Ermenistan'ına bağlanmasını istediği ve hakiki edebiyatın burada doğabileceğini ve buna aykırı hareket edenlerin köleliğe hizmet edeceğini belirttiği için yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 123.70.13, Ek: 52-173)

1951 yılında Arşak Alboyacıyan tarafından Ermenice yazılan *Kayseri Tarihi* adlı kitabın yasaklanmasının ardından (B.C.A, 030.18.01. 127.95.4) sonra uzunca bir süre yani 1959 yılına kadar bu konuda bir yasaklama kararı görülmemektedir. Ancak 1959 yılı itibariyle yeniden yasaklama kararlarının alınmaya başlandığı görülür. Bunlardan biri İshak Derderyan tarafından Tahran'da çıkarılan *Uhdvazneri-Yeminli* adlı kitap hakkındadır. Burada Taşnak ve Hınçak partilerinin durumları anlatılarak Taşnakların Türk ve Ruslarla yaptığı mücadele anlatılmaktadır. Bir diğer eser de *Haçin'in Umumi Tarihi ve Çevresindeki Kozan Dağı Ermeni Köyleri* isimli kitaptır. Adana'dan Haçin diye söz edilmekte ve burada yaşayan Ermenilerin Türkler karşısında gösterdikleri "kahramanlıklar" anlatılmaktadır.(B.C.A, 030.18.01. 151.75.9 Ek: 52-76) Aynı yıl John Lodwick tarafından kaleme alınıp Londra'da yayınlanan ve Irak'ta satışa sunulan *Gülbenkyan %5* adlı İngilizce kitap tarihi hadiseleri tahrif ettiği için yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.152.17.17 Ek:52-77) Yine *L'architecture Armenienne Au*

Moyen Age adlı kitap Ermeni medeniyetini ve sanatını aşırı derecede methettiği için Ermenilik propagandası yaptığı gerekçesiyle yasaklanmıştır.

Beyrut'ta Garo Kevorkyan tarafından basılan *Amenun Kirki- Herkesin Kitabı* adlı eser Fransa'da bulunan Ermeni ihtilalci Taşnak teşkilatını genç nesillere tanıtmayı amaçladığı için yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 153.58.5 Ek: 52-90) Ermeni propagandası nedeniyle bu dönemin son yasaklama kararı Lübnan'da basılan *Agos-Sapan İzi* adlı kitap hakkındadır. Kitapta Nubar Maksudyan tarafından kaleme alınan "Kilikya Babiron Kralları" başlıklı yazıda Ermeni propagandası yapılırken Türk milli tarihine asılsız ithamlarda bulunduğu için bu yasaklama kararı alınmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 154.70.1 Ek: 52-95)

Rumluk propagandası yaptığı gerekçesiyle yasaklanan yayınlara baktığımızda dönemin ilk yasaklama kararının 13 Temmuz 1953 tarihinde Kıbrıs'ta yayınlanan *Eleniki Kypros* adlı dergi hakkında alındığını görmekteyiz. Derginin Kıbrıs'ın Yunanlılığını savunduğu ve Kıbrıs Başpiskoposu tarafından yapılan resmi ve özel teşebbüslere dair propaganda mahiyetinde olduğu belirtilmektedir.(*B.C.A*, 030.18.01. 132.56.12) 23 Kasım 1956 tarihinde ise Kıbrıs konusu çok gündemde olduğu için bu konuda Yunan tezini destekleyen ve Türk ve İngiliz siyasi tutumuna aykırı mahiyette bulunan tüm yayınların topluca yasaklanmasını öngören bir karar alınmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 144.94.19) Bu karara bağlı olarak 13 Mart 1957'de memleket aleyhinde daimi ve kasıtlı olarak yayın yapan 11 Yunan gazetesi hakkında çıkarılan yasaklama kararının daha sonra Londra'da imzalanan Kıbrıs Antlaşması sonrası iptal edilmesi gündeme gelmiştir. *Avghi* adlı gazete hariç diğer on gazetenin üzerindeki yasağın kaldırılması söz konusu olmuştur.²⁶ İlişkilerdeki yumuşamanın alınan yasaklama kararlarına da yansıdığı görülmektedir.

19 Ekim 1957'de alınan bir kararda da Washington'da yayınlanan *Lands of the People Today-Bugünkü İncil Diyarları* adlı Türkçe ve İngilizce harita ile Spiro Melas tarafından yazılan *Matomena Rassa-Kana Boyanmış Cübbeler* adlı Rumca kitap ve Atina'da yayınlanan *O Aetos-Kartal* adlı Rumca gazetesinin yurda sokulması yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 147.52.15)²⁷ *Kana Boyanmış Cübbeler* adlı kitapta "Türk-Yunan savaşları ile Türkler tarafından köle gibi kullanılan Rumlara karşı uygulanan zulümlerden" bahsedildiği için,

²⁶ Bahsi geçen I Ora, Ethnikos Kiryx, Ta Nea, Estia, Elefteria, Ellinikos Voras, To Fos, Proodos, Rodiaki, Foni Tu Egeu adlı Yunan gazetelerinin genel olarak Türkiye aleyhinde yayım yaptıkları, Megali İdea fikrinde oldukları, Türkiye ve Türk devlet büyükleri hakkında olumsuz karikatürler ve şiirler yayınladıkları ancak bu hücumların 1959'da yapılan Kıbrıs Antlaşması sonrasında hafiflediği ve Kıbrıs'ta yaşayan iki cemaatin ahenkli bir şekilde yaşamalarına Türk-Yunan dostluk ilişkilerinin tesisine yardım etmek amacıyla bu kararın iptali istenmektedir. Ayrıca Ankara'daki Yunan Büyükelçisinin bu doğrultuda çabalarının olduğu belirtilmektedir. *B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-47

²⁷ Kararın eki için bkz. Ek:10.

Kartal adlı Rumca gazete ise Bizans'ın ihyası ve Megali İdea taraftarlığı nedeniyle yasaklanmıştır.

1958 yılında Andreas adlı bir Yunanlı tarafından Yunan harfleri ile yayınlanan *Pomaklar-Agriyanlar* adlı broşür Türkler aleyhinde ifadeler yer vermek, Pomakları Rumlaştırmak ve Yunanlılık propagandası yapmak gerekçesiyle ve bu broşürün memleketimizdeki Müslüman unsurlar üzerinde kötü tesirler yaratacağı göz önüne alınarak yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 148.5.17)²⁸ Bundan bir yıl sonra da Atina'da Yunanistan kilisesi tarafından yayınlanan *1959 Kilise Takvimi* üzerinde Bizans İmparatorluğunun arması olan iki başlı kartal resmi olduğu için, bunun da Yunanlıların Bizans'ın yeniden dirileceği hülyasını besledikleri anlamına geldiği ve bunun propagandasının yapıldığı, kitapta bulunan kronoloji cetvelinde Hazreti İsa'nın doğumundan bugüne kadar vuku bulan mühim hadiselerin verildiği, 1922'de Yunanlıların Anadolu'daki hezimetleri esnasında üç metropolitin katli, Hıristiyan halkın Anadolu'dan kovulması, 1925'de patrik Konstantin'in mübadeleye tabi tutulup İstanbul'dan sürülmesi gibi olayların mühim olaylar olarak kaydedilmesi, memleketteki şehir ve kasabaların bugünkü adıyla değil, Bizans zamanındaki isimleriyle ifade edildiği (örneğin İstanbul-Konstantinopol, Ayvalık-Kidonia, Alaşehir-Filedefiya, Kadıköy- Halkidoni vb.) gerekçesiyle yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.152.18.4 Ek: 52-78)²⁹Aynı yıl 20 Mayıs'ta *Aneksarhitos Tipos* adlı Yunanca gazete ve *Mavi Yunanistan'a Dönüş* adlı kitap Yunan propagandası ve Türk aleyhtarlığı yaptığı gerekçesiyle yasaklanmıştır. Kitapta "Yunanistan'ın Türkler tarafından işgal edildiği tarihte dehşet veren çocuk toplama (devşirme) hadisesinin yaşandığı, Türklerin çocuk toplama vakasının nesilden nesile fecaat dolu bir masal gibi nakledileceği ve bu barbarlığın bir daha tekrarlamayacağı" şeklinde ifadeler yer aldığı için yasaklandığı belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-82)

Yine 1959 yılında Amerika'dan gönderildiği anlaşılan *Aziz Agatangelos'un Milletlerin İstikballeri Hakkındaki Kehanetleri* adlı Yunanca kitap "Yunanistan'ın tekrar Türklere tahrip ve yağma sahnesi olacağı, devlet adamları ve halkın sıkıntılarla karşılaşacağı, düşmanın Teselya'ya kadar ilerledikten sonra şarklı bir milletin Yunanlıların yardımına koşacağı bunun üzerine Türklerin yalnız Yunanistan'dan değil, bütün Avrupa'dan kovularak ancak Mekke'de barınabilecekleri ifade ile o zaman İstanbul'un yeniden Yunanistan'ın merkezi hükümeti olacağı zikredildiği için" yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 151.75.9 Ek: 52-76)

18 Haziran 1960 tarihinde yasaklanan diğer bir eser de F. Dostoyevski tarafından yazılan ve Minas Zagrafos tarafından Rumcaya çevrilen *To İmorolojio Enos Sigrafea-Bir*

---

²⁸ Kararın eki için bkz. Ek:11.

²⁹ Kararın eki için bkz. Ek:12.

Muharririn Takvimi adlı kitap Çarlık Rusya'sı devrinin hadiseleriyle ilgili malumatı içerdiği, Rusya'nın Büyük Petro'dan beri Türkiye hakkında beslediği gizli ve tehlikeli projelere işaret edilmesi, Türklerin barbar ve zalim olarak gösterilmesi, aynı zamanda "İstanbul geç de olsa Rusya'nun eline geçmelidir dolayısıyla müzmin bir hal alan şark meselesinin kati surette tasfiyesi lazımdır" gibi fikirlere yer vererek aleyhimize tahrik edici bir hüviyette olduğu için yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-103)

Ermeni ve Rumluk propagandası "Megali idea" ve "Büyük Ermenistan" hayalleri çerçevesinde dile getirilen ve bu ülkelerle zaman zaman yaşanan sıcak gelişmeler sonrasında daha da şiddetlenen bir seyir takip etmiş ve yasaklama konusunda dönemin hassasiyetleri arasında ilk sıralardaki yerini korumuştur. Anılan dönem dışında Atatürk ve İnönü dönemlerinde de bu konuya ilişkin yasaklamalar devam etmiştir. Bu gün de devam etmekte olan hassasiyetler arasında olduğunu söylemek mümkündür.

4. Türklüğe Hakaret Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Atatürk ve İnönü döneminde ülke aleyhine veya kamuoyunun huzurunu bozucu konularda yapılan yasaklamaların yer aldığı, bunun dışında Atatürk ve İnönü döneminde yasaklama konuları arasında yer alan Türkçülüğe ilişkin kararlarının incelediğimiz dönemde bulunmadığı anlaşılmaktadır. Demokrat Parti döneminde en çok gündeme gelen konulardan biri de milli hisleri rencide eden ve Türklüğe hakaret eden yayınların yasaklanmasıdır. Özellikle 1959'lara gelindiğinde yasaklama kararlarında artış görüldüğünü söylemek mümkündür.

8 Şubat 1951'de Varşova'dan gönderilen *World Congress of The Defenders of Peace* adlı bülten ile, Londra'da toplanan Sulh Taraftarları İkinci Dünya Kongresine ait güvercin resimli afişler yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 124.102.19) Aynı yılın Nisan ayında da Paris'te Dr. Refik Nevzat tarafından yayınlanan *Haraç Mezat Satıyoruz, Hesap Başına ve Siyaseti Hazırai Meşume* adlı Arap harfleriyle yazılmış olan broşürlerin milli hassasiyetleri rencide ettiği ve harf inkılabına karşı kaleme alınmış olduğu gerekçesiyle yasaklandığı görülmektedir.(B.C.A, 030.18.01. 125.29.20 Ek: 52-226)

İsviçre'de Almanca ve Fransızca olarak yayınlanan *Schweizer Illustrierte Zeitung* adlı dergi içinde yer alan bir haritada Türkiye'nin bir kısmının Kürdistan olarak gösterildiği ve buna bağlı olarak Sovyet Rusya'nın muazzam bir kuvvete sahip olduğu, olası bir harekete Stalin'in dokuz milyonluk bir ordu ile hazır bulunduğu belirtildiği için ülkenin kültür birliğini ve milli vahdetini bozacak mahiyette bulunan bu yayının aynı zamanda Sovyet Rusya

propagasını yaptığı için yasaklanması kararlaştırılmıştır.(B.C.A, 030.18.01.126.71.2 Ek: 52-240)

1952 yılı Ocak ayında Newyork'ta yayınlanan Türkiye'deki Arnavut mültecilerine dağıtılmak üzere getirilen *Şkiperya* adlı gazetenin, kral aleyhtarı ve cumhuriyetçi olarak kendini ifade etmekle birlikte Arnavutluk Balli Kombettar partisinin yayını olarak son zamanlarda sola meylettği ve Türk düşmanlığı güttüğü ve memleketimizde bulunan Arnavutlar arasında ihtilaf yarattığı gerekçesiyle yasaklanması söz konusudur.(B.C.A, 030.18.01. 128.7.1 Ek: 52-257) Aynı yılın Mayıs ayında Atina'da yayınlanan *Thisavros* ve *Romantso* adlı Yunanca dergiler Türklük aleyhinde yazılar yayınladıkları gerekçesiyle yasaklanmıştır. Ancak kısa bir süre sonra Ağustos 1952'de dergilerin müteakip yazıları incelendiğinde Türkiye aleyhinde başka yazı ve resme rastlanmadığı için bu dergilerin zararsız olduğunun anlaşıldığı ve Türk-Yunan dostluğunun son gelişmelerinin bu yasad kararının kaldırılmasını* gerektirdiği ifade edilmiştir. Bunlardan *Romantso* adlı derginin kapağı üzerinde Mora'daki Yunanlıların istiklal mücadelesinin tasvir edildiği, Yunan milletinin Osmanlı boyunduruğu altında esir iken ağır işkencelere maruz kaldığı, Atina'da görevlendirilen Osmanlı paşalarının buralarda halka zulmettiği, bir Avusturya gemisi tarafından esir alınan bir Yunan gemisinin Türklere teslim edildiği ve İstanbul'a gönderildikleri sırada Yunanlıların kurtulmayı başararak Türkleri kılıçtan geçirdikleri vb. bilgiler yer almaktadır. (B.C.A, 030.18.01. 128.35.2 Ek: 52-164) *Thisavros* adlı dergi ise kapakta Mora isyanları sırasında Yunanlıların kadınlı erkekli Türklere karşı yaptıkları saldırıların olduğu, hikayeler kısmında Türkleri vurup kıran iki Yunan eşkıyasının hatıralarından bahsedildiği, Mora isyanı sırasında metropolit Ananiyas Lumbaridu'nun başının Türkler tarafından kesildiği vb. ifadeler içerdiği için yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.122.27.5 Ek: 52-155)

1953 yılında ise Lübnan'da yayınlanan *El Sahra* adlı gazete ile Roma'da yayınlanan *El Şebab El Alem* adlı derginin Türkiye'deki hayat ve siyasi düzeni kötüleyen yazılar içerdiği ve aynı zamanda komünist bir teşekkülün organı oldukları gerekçesiyle yasaklanmaları söz konusudur.(B.C.A, 030.18.01. 133.78.1) Yine Atina'da yayınlanan *Klassika*, *Embros* ve *Tahidromos* adlı dergilerle *Rigas Fereos* adlı kitap 6 Eylül 1955 tarihinde alınan kararla yasaklanmıştır. *Klassika* adlı derginin incelenen nüshalarında Osmanlı yönetimi aleyhine yapılan 1821 isyan hareketleri resimlerle açıklanırken, Türkiye aleyhinde hakaret içeren sözlere yer verildiği, *Embros* ve *Tahidromos* adlı dergilerde ise milli hisleri rencide eden yazı

---

* İlişkilerin gelişim seyrine bağlı olarak bu tür yasaklamaların iptaline ilişkin önceki dönemde de benzer kararların alındığı görülmektedir.

ve resimlere rastlandığı ifade edilmektedir. *Rigas Fereos* adlı kitapta ise hayali bir Yunan devletinin sınırlarının bütün Anadolu'yu içine alacak şekilde gösterildiği ve Türk milletine hakaret dolu bir dille hücum edildiği belirtilmektedir.(*B.C.A*, 030.18.01. 140.80.15 Ek: 52-11)

Atina'da yayınlanmakta olan *Viomihaniki Epitheorisis* adlı Yunanca derginin Ekim 1955 sayısının başmakalesinde Türkiye aleyhinde zararlı yazılar yer aldığı, Türk halkının asil ve yüksek karakterine hücum edildiği, yağmacılık ve korkaklıkla itham edilerek muğlak, kışkırtıcı, karışık ve yıkıcı fikirlerin yer aldığı belirtilerek 10 Ocak 1956'da yasaklanmasına karar verilmiştir.(*B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-21) Bu yayınlardaki Türk aleyhtarlığında kısa bir süre önce İstanbul'da ve İzmir'de meydana gelen 6-7 Eylül Olaylarının etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Bundan kısa bir süre sonra 27 Ocak 1956 tarihinde alınan bir kararda ise "Korkma Sönmez Bu Şafaklarda Yüzen Al Sancak" ibaresini taşıyan *Türkiye ve Harp Blokları* adlı Türkçe broşürler, hükümetin dahili ve harici siyasetini şiddetle tenkit ve kamu vicdanında olumsuz tesirler yaratmak gayesini taşıyan çirkin, gerçek olmayan, yıkıcı ve bozguncu bir ruh taşıdıkları gerekçesiyle yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-22)

31 Ocak 1956'da Şam'da yayınlanan *Elcamiat* adlı Arapça gazetede "Muadeleler" başlığı altında Nuri Said Paşa ile Başbakan Adnan Menderes arasında kıyaslamalar yapılarak İsrail'e yapılan yardım ve anlaşmalardan bahsedildiği, *Times* gazetesinin bir yorumu da ele alınarak Arapların Batı ile uzlaşma sebeplerinin açıklandığı, Arapların Türkiye'ye güvenlerinden söz edilerek paktın (Bağdat Paktı) etkilerinden ve Batının İsrail'e yaptığı yardımlar belirtilerek kamuoyunun tahrik edilmeye çalışıldığı, Nuri Said Paşa ve hükümet ricalinin Türk milletine ve Türkçe'ye gösterdikleri yakınlığın tenkit edildiği ve Irak'ta bir isyan havasının esmekte olduğu söylenerek Türkiye'ye çatıldığı gerekçesiyle yasaklanmıştır. Aynı kararda *Elcindi* adlı Arapça gazete Bağdat Paktına, *Bereda* adlı gazete ise Türk-Irak Paktına şiddetle hücum edildiği ve Arap kamuoyunun pakt ve Nuri Said Paşa aleyhine kışkırtılmaya çalışıldığı da belirtilerek bu yayınlar hakkında da genel olarak Arap kamuoyunu Türkiye aleyhine çevirmek maksadı taşındığı için yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-28)

Yunanistan'da yayınlanan *Yeni İzmir* adlı Yunanca gazete 11 Ağustos 1956 tarihli nüshasında Başbakan aleyhinde kaleme alınan iftira dolu yazı nedeniyle yasaklanmıştır. Çanakkale başlıklı yazıda Süveyş Kanalının millileştirilmesinden sonra Sovyetler Birliğinin toplantıya katılmasının ardından Çanakkale hakkında ilk mırıldaların işitilmeye başlandığı, buna karşın yalancı dost Türkiye'nin başbakanının balıktan daha sessiz duruma düştüğü, Midilli ve 12 Ada konusunda tehditkar davranan Başbakanın Rusya'nın Çanakkale üzerinde haklar koparmasından korktuğu, Menderes'in Abdülhamit'in siyasi mirasçısı olduğu

belirtilmektedir. Aynı nüshanın bir başka yazısında ise “Anadolu’nun hezimetini ve güzel İzmir’in ölümünü hatırlatan yine o Ağustos” başlıklı yazıda İzmir’in kurban edilmesinin yıldönümü nedeniyle bu yazının kaleme alındığı belirtilerek, o zamana kadar yenilgi tatmamış Yunan ordusunun İzmir Valisi Steryadisi gibi korkak amirler nedeniyle yenilgiye uğradığı, Hıristiyan ahalinin şehir ve köyleri bırakarak kurtuluşu Ege sahillerinde aradıkları, 13 Ağustos’ta başlayan ve 13 gün süren ve İzmir’e Türklerin girişiyle sonuçlanan bu trajedinin unutulmasının mümkün olmadığı, Yunan medeniyetini ayakta tutan İzmir’in vahşice yandığını gören Anadolu, İstanbul, Pontus ve Trakya Yunanlılarının mübadeleye tabi tutuldukları ve bütün bunlara karşı tek tesellinin Yunanistan’da girişilen imar faaliyetleri ile eski yerleri hatırd tutmak olduğu, bu olayın 34. yıldönümünde akılda kaybolmuş vatanlara gitmek olduğu yazılmaktadır.(B.C.A, 030.18.01 Ek: 52-39) Yunan *Akropolis* gazetesi ise Türkiye’de yaşayan azınlıkların ve Yunan tebaalı ecnebilerin hukukunun teminat altında bulunmadığı, Yunan Sefaretinden çalınan dosyaların Türk hükümetinin bir tertibi olduğu yolunda bazı fikirlerle Türkiye’nin Kıbrıs konusundaki tutumunu eleştiren ve Türklüğü aşağılayan yazılar içerdiği gerekçesiyle yasaklanmıştır.

Beyrut’ta basılan *Neşret Vekalet Tass-Tass Haberler Ajansı* adlı bültenle, Şam’da yayınlanan *Savtularap* adlı Arapça gazetenin 15 Temmuz 1956 tarihli nüshası ve Atina’da basılan *Milli Şehitlerden Ayvalık Metropolitidi Sterumcalı Gregorios ve Diyakos Stefanos Noukas* adlı kitaplar 2 Ekim 1956’da alınan kararla yasaklanmıştır. Sovyet Rusya’nın resmi organı olan ve Beyrut’ta basılan Tass Haberler Ajansı bülteninin 118-124. sayıları Sovyet Rusya ve demir perde gerisindeki memleketlerin propagandasını yaptığı ve Kıbrıs davasında Yunanistan’ın kışkırtılmasını istihdaf ile Arap memleketlerinin Rusya ve peykleriyle yakınlık kurduğunu gösterme amaçlı bazı haberler içerdiği için yasaklanmıştır. *Savtularap* adlı gazetenin incelenen nüshasında ise “Geçmiş ile Halihazır Arasında Türkiye” başlıklı makalede “geçmiş Türk tarihinden sitayişle bahsedilirken, İttihat ve Terakki mensuplarının Yahudi dönmeleri olarak nitelendirildiği, Mustafa Kemal’in Hatay’ı gasp ettiği, Menderes hükümetinin Amerika’nın dostluğunu kazanmak Rusya’ya karşı koymak için İsrail’le ilişkiler kurduğu, Bağdat Paktının bölge ülkeleriyle ihtilafı artırdığı, Türkiye’nin Suriye’ye karşı hasmane siyasetini ileri götürmekte ısrarlı olduğu, Batıların Kıbrıs konusunda Yunanistan’ı destekleyerek Türkiye’yi feda ettikleri, Batının haçlı olup bir Müslüman ülkeye bakışı ile Yunanlılara bakışı arasında çok fark olduğu, Türkiye’nin mevcut siyasetinden dönerek Araplarla Müslümanlara yardım etmesi gerektiği, Adnan Menderes’in çekilerek yerine Türk siyasetini doğru yola sevk edecek birinin getirilmesi gerektiği” ifade edilmektedir. Bahsi geçen kitaplarda ise Türklük aleyhinde ve Türkiye’ye karşı hususi maksatlarla neşrolunan

zararlı propagandalar bulunduğu ifade edilmektedir. Anılan gerekçelerle yayınların yasaklanmasına karar verilmiştir.(B.C.A, 030.18.01. 144.80.14. Ek: 52-37)

Bakanlar Kurulunun 26 Aralık 1956 tarihli oturumunda Türklüğe karşı ifadeler içeren birkaç yayının topluca yasaklandığını görüyoruz. Mısır'da yayınlanan *Çağrı* başlıklı Arapça bir beyannamede Türkler hakkında tecavüzkar ifadeler bulunduğu için, Paris'ten gönderilen *Birlik* adlı Türkçe broşürde “Toprak Bey ve Ağaları Vatan Satıcılarıdır” başlığıyla Sovyet rejiminin propagandası yapılmakla birlikte işçileri ihtilale teşvik edici bir tavır görüldüğü için ve ayrıca Paris'te bulunan İleri Jöntürkler Birliği tarafından gönderildiği kanaati olduğundan, yine Kıbrıs'ta idam edilen iki EOKA tedhişçisi hakkında yazılan İngilizce broşürlerin İngilizler aleyhinde Türk kamuoyu üzerinde propaganda yapar mahiyette olduğu için, Şam Beyrut'ta yayınlanan Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesinin faaliyetine dair N. Kruşçef'in 196 sayfalık raporu broşürde yer aldığı ve demir perde gerisi ülkelerin ileri hamleleri anlatıldığı ve kapitalist dünya ile batı ülkeleri tenkit edildiği için, Halep'te yayınlanan *Beyan ve Nida Min İttihadi Nekabeti Ummali Halep-Bicanibi Mısır Hattalmevt / Halep İşçi Sendikaları Birliğinden Beyanname ve Çağrı-Ölünceye Kadar Mısır Safında* adlı beyannamede Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi nedeniyle Londra'da yapılan konferansa değinilerek Batıya hücum edildiği ve Süveyş, Filistin ve diğer davalar meyanında Hatay konusunun da ele alınarak Arap kamuoyu kışkırtılmaya çalışıldığı için yasaklanmasına karar verilmiştir.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-45)

9 Nisan 1957'de Dahiliye Vekaleti tarafından yasaklanması öngörülen bir lise öğrencisine Yugoslavya'dan gönderilen 7 adet yayında Osmanlı idaresi dönemi hakkında “hasta adam, Türk boyunduruğu, Türk esareti vb.” sözler kullanıldığı, Türklere karşı kini telkin ettiği ve Türklerin kafir oldukları belirtilerek “Allah onlara lanet eylesin” denilecek kadar ileri gidildiği, “Osmanlı mezaliminden” bahsedilerek milli hislerin rencide edildiği, Türk milletini barbar ve medeniyet düşmanı olarak gösterdikleri için yasaklanmaları gerektiği belirtilmiştir.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-50)

Şam'da Arapça yayınlanan *Elcumhur* gazetesinin 4 Ocak 1957 tarihli nüshası Türkiye'nin Ortadoğu politikası eleştirildiği için ve *Lojii Tis Turkokratias-Türk Hükümranlığı Devrine Ait Bahisler* adlı kitap ise “Yunanistan'ın Türk esaretinden kurtarılması hususuna Büyük Petro'nun planında hususi yer ayrılmış olduğu belirtilerek Büyük Petro'ya kurtarıcı nazarıyla bakıldığı, 1710 yılında patlak veren Türk-Rus harbinin Rusya aleyhine neticelenmesi üzerine Yunanlıların yeniden “kanlı katil ve gaddarların elinde kaldıklarının tebarüzüne çalışıldığı, ayrıca II. Sultan Murat'ın 1446 yılında 60 bin kişilik bir kuvvetle bütün yarımadayı işgal etmekle kalmayıp bu esnada 22 bin Yunanlıyı kılıçtan geçirdiği

zikredilmekte, tarihi hakikatleri tahrif, aleyhimize husumet yaratmak gayesine matuf ve bizi medeni dünya nazarında barbar göstermek amacıyla yazılan bu kitabın” yurda sokulması ve dağıtılması yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 146.19.8)

Psikharis-Pallis, Vlastos-Eftaliotis adlı Yunanca kitaplarla Sir Valentine Chirol tarafından yazılmış *The Turkish Empire 1288-1924-Türk İmparatorluğu* adlı İngilizce kitap 21 Haziran 1957 tarihinde “Osmanlı Devleti’nin tarihinden söz edilerek, Avrupa’yı istila eden Osmanlı ordusunun en kuvvetli birliklerinin münhasıran Balkanlarda yetişmiş ve ebeveynleri Hıristiyan olan kimselerden tereküp edip bu şekilde kurulmuş bulunan kuvvetler sayesinde Tuna’nın aşıldığı, büyük fethin ilk yıllarında temayüz etmiş Osmanlı kumandanlarının büyük bir kısmının da Yunan, Arnavut, Slav ve İtalyan olduğu ifade ile Osmanlı ailesinin aslında saf Türk olup kısa zamanda Türk kanının bozulduğu, Sultan analarının ve korsanlar tarafından kaçırılan esirler veya güzellikleri için satın alınan Grek, Slav, İtalyan ve Rus milletinden buldukları belirtilerek, son 300 yıl içinde yapılan savaşların, Yunan ve Hıristiyan ırkların verdiği ruhtan mahrum kalan Türk ve Arapların bulunması yüzünden muvaffakiyetsizlikle neticelendiği beyanla, zeval bulmaya yüz tutan ziraatin dahi hararetili ve dirayetli Yunan köylüsünün müzaheretine istinat ettirildiği” şeklindeki Türklüğe hakaret içeren ifadeler ve Türk tarihinin tahrif edilerek anlatılması örneğin Hatay’ın Türkiye sınırları içinde gösterilmemesi vb. nedenlerle yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 146.32.14. Ek: 52-55)

22 Haziran 1957’de alınan bir kararla da V. Fontainer tarafından kaleme alınan ve Paris’te basılan *Voyage en Orient Turquie d’Asie - Doğuda Yapılan Seyahatler Asya Türkiye’si* adlı Fransızca kitapta “Türkler barbarlıkla tavsif olunarak Türk idare mekanizmasının adalet hissinden ziyade menfaat edinme gayesiyle hareket ettiği, Hıristiyan kadınlarının tehditle Türkler tarafından cinsi münasebete mecbur kılındıkları ifade ile Ermeni köylerinin ağır muamelelere maruz bırakıldığı, Türkleri vefasız olarak bilen Kürt unsurun Türklerden daha fazla sayıda buldukları; Kürtlerdeki büyük seciye, sadakat ve alicenaplığın Türklerde nafile yere aranacağı beyan edilmekte, Hıristiyanların çok ağır vergilere maruz kaldıkları, Ermenilerin merhametsizce muamele görüp keyfi olarak dayak yedikleri iddia edilerek, Müslümanlar da barbar olarak vasıflandırılıp medeniyeti Rumlardan aldıkları beyanla Hıristiyanlara köpek muamelesi yapıldığı, Türklerin ölüm cezalarını işkence yaparak infaz ettiklerini belirtmek için bir Türk’ü öldüren Ermeni’nin kazıklanıp taşlandığı ve etlerinin küçük bıçaklarla parça parça edildiği hikayesi anlatıldığı ve muhtevası itibariyle milli gurur ve haysiyetimizi rencide eden ve ekalliyetleri tahrik kabiliyetini taşıyan” eserin yasaklanması kararlaştırılmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 146.34.18 Ek: 52-56)

6 Eylül 1957’de alınan kararla Newyork’ta yayınlanan *The Dark Angel, Byzantium* adlı kitaplarla Telaviv’de yayınlanan *Sina Seferinin Altı Günü* adlı Fransızca kitap ile Kahire’de yayınlanan *Rozel Yusef* adlı Arapça derginin yasaklanması söz konusudur. İlk iki kitap Osmanlı döneminde İstanbul’un fethiyle Bizans dönemine ait eserlerin tahrip edildiğine değinilerek, Türk tarihini ve milletini dünya kamuoyunda kötülemek maksadı taşıdığı gerekçesiyle, *Sina Seferinin Altı Günü* adlı kitapta Yahudilik propagandası yapıldığı için ve *Rozel Yusef* adlı Arapça dergide ise Türkiye Başbakanına hakaret dolu ifadelerde bulunduğu için ve gidilmekte olan yolun “Nedamet Yolu” olduğu ifadeleri nedeniyle yasaklanmaları sağlanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 147.44.6. Ek: 52-57)

13 Eylül 1958’de Malcolm Oram tarafından yazılan *The Long Brown Path-Uzun Çamurlu Yollar* adlı kitapta memleketi kötüleyici ifadeler yer aldığı için yasaklanmıştır. Avusturya’lı bir çiftin motosikletle çıktığı dünya turunda gördükleri çeşitli memleketler hakkındaki intiba ve müşahadelerini tespit eden eserin memleketimiz hakkında hilafı hakikat olan birçok hususları muhtevi bulunduğu ifade edilerek, şu ifadelere yer verilmektedir. “Dedeğaç Türk-Yunan sınırı memleketimize geçtikleri ilk kapı karakolu amirinin, kirli ve pejmürde halinden insandan gayrı bir mahlukmuş gibi bahsedildiği, İstanbul’un her bakımdan berbat, virane ve tekin olmayan korkunç, romancıları esrar ve entrika içine gömen bir şehir olduğu ifade olunmaktadır. Eski İstanbul ise, şimdi sur kenarlarından yukarı çıkan eğri büğrü yollar etrafından kümelenen karmakarışık binaların bulunduğu ve yıkık surların yığın yaptığı geniş bir sefalet yeri olarak tasvir edildiği, Avrupa’nın bir parçası olan İstanbul’un Avrupalı olmadığı iddia edilerek Üsküdar’ın harabe ve viranelerin melankolik tablosunu tersim eylediği zikredilmektedir. Türkiye’yi İspanya’ya benzeten yazar, memleketimizde faşizm kokusu olduğunu, parlak üniformaları içinde çalım satan polisler ve pırtılar içinde somurtkan papağan gibi Rus, İngiliz, Arapları kötüleyerek onlara komünist dediklerini ifade ettikten sonra “Evet Türkiye müstesna bir memleket, Öyle müstesna bir memleket ki Ortaçağ doğusu ile batı medeniyeti arasındaki körfezi bir sıçrayışta aşmak istiyor. Tarihi merhametsiz ve zalim yapan fevkalade insanlardan biri Türkiye’nin Napolyon’u Atatürk’ün rüyası idi bu. Mamafih 20 sene evvel hayatta olan ve fakat ortaçağda yaşayan bir memleketi idare eden bir takım saçma sıfat ve hikayelerle Mustafa Kemal esatirleştirilmiştir. Diyecek kadar ileri gidilmektedir. Doğru, fes, sarık, sultan, harem günleri geçmiş bunlar Holywood’a gitmiş, yerini sinemalar, kadillaklar, patlak üniformaları içinde polisler almıştır. Köylü üzerindeki pırtılara, çıplak yerlerde bağdaş kuran karısına bakmıyor...İstanbul Hilton’unun resmine

bakıyor ve ona gururla inanıyor”.(B.C.A, 030.18.01. 150.50.9 Ek: 52-72)³⁰ Kısa bir süreliğine Türkiye’de bulunan yazarın Türkiye hakkındaki görüşleri ilginçtir.

Yunanistan ve Avusturya’dan İzmir’de bazı adreslere gönderildiği anlaşılan bir yayın, kapağı ve bazı sayfaları olmadığından nüshası belli olmayan ancak içeriğinden *El Musavver* adlı Mısır’da yayınlanan Arapça dergi olduğu anlaşılan yayında Bağdat Paktı aleyhine yazı ve karikatürler bulunduğu için ve bu karikatürde “İngiliz Hariciye Vekili Selwyn Lloyd şeyh kıyafetine sokularak at üzerinde bulunduğu halde bir elinde kılıç diğer elinde Bağdat Paktının yazısını havi levha tutarak tersim edildiği için”, Dr. Angelos Köseoğlu tarafından kaleme alınan *Medicine De France* adlı tıp dergisinde yer alan “Kostantinopl’ın Son Saatleri” adlı yazıda Fatih Sultan Mehmet ve Türkler aleyhinde itham, yalan ve iftira dolu sözler bulunduğu için yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-60) Bir başka yasaklanan yayın ise Atina’dan gönderildiği anlaşılan *Yorgiu Suri’nin Diyalogu* adlı kitaptır. Bir şiir kitabı olan yayın “Kuvvetlenmek için hububat yesinler, zayıflar kuvvetlensin, Türkleri bir anda dişleriyle yesinler, “Evimize on tane esir Türk kadını getireceğim” cümlesine karşılık olarak “Ben evimde kadın istemem” cevabı üzerine “Öyle ise hurma, yanya helvası ve Türk başları getireceğim” şeklinde bir konuşma ile 1881 yılında Yunan ordusunun işgal ettiği bir kasaba için çıkarılan halk şiirinde “Artık Türklerin şarkıları işitilmiyor, vahşi hayvan Türkler şimdi yumuşadı” gibi Türkler hakkında pek çok olumsuz ifade yer aldığı için yasaklanması söz konusu olmuştur.(B.C.A, 030.18.01. 152.17.6 Ek: 52-79)

9 Mayıs 1959 tarihinde alınan bir kararla da Şam’da basılan *La Syrie* adlı turistik broşür içeriğinde “İskenderun gasp edildikten sonra halkın buradan faydalanamadığı” şeklinde bir ifade bulunduğu için yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 152.23.2 Ek: 52-80) Yine Kahire’de basılan *Images* adlı derginin 19 Temmuz 1958 tarihli nüshasında Irak’ta yapılan ihtilalden hareketle Kral Hüseyin’in Amerika ve Türkiye’den yardım alması karşısında bunun ne İngilizler, ne Amerikalılar ve ne de Türkler tarafından çözümlenecek bir sorun olmadığı belirtiltiği ve bunun Türklük aleyhinde olduğu düşünüldüğü için yasaklanmasına karar verilmiştir.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-82)

21 Mayıs 1959’da alınan bir kararla da Atina’da yayınlanan çocuklara yönelik *Mavi Yunanistan’a Dönüş* adlı Yunanca kitapta “devşirme” olayının nesilden nesile nakledilecek feci bir olay olduğu ve bu barbarlıkların bir daha tekrarlanmayacağı şeklindeki ifadelerle yetişmekte olan çocukların dimağına Türk düşmanlığı aşılandığı gerekçesiyle yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-82)

---

³⁰ Kararın eki için bkz. Ek:14.

17 Temmuz 1959 tarihinde alınan kararla İrfan Orga tarafından yazılan *The Rise of Modern Turkey* ve *The Caravan Moves On* adlı kitapların incelenmesi sonucu memleket aleyhine asılsız iddialara ve Türklüğün şeref ve haysiyetine tecavüz mahiyetinde unsurlar taşıdığı için yasaklanmasına karar verilmiştir.(*B.C.A*, 030.18.01. 153.39.2) 4 Kasım 1959'da ise Antigon Metaksa tarafından hazırlanıp Atina'da yayınlanan *Çocuğun Ansiklopedisi* adlı yayında Türklerden barbar, müstebit ve gaddar insanlar olarak bahsedildiği ve “Türklerin gayri insani, ikrah verici ve tüyler ürpertici cinayetlerinden” bahsedilerek Türk düşmanlığı yaratıldığı gerekçesiyle ansiklopedinin yurda sokulması yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-93) Yine Konstantin Voloni tarafından yazılan *Hürriyet Mücadelesinde Kilise* adlı kitabın tarihi hakikatleri tahrif ettiği ve Türklüğü küçük düşürücü mahiyette yazılar içerdiği için (*B.C.A*, 030.18.01.154.1.11), *Yeni Gün* gazetesinin 4 Kasım 1957 tarihli nüshasında *San Fransisco Examiner* adlı Amerikan gazetesinden alınan bir karikatürde Türkiye'nin şaşkın ve kafasının koparılmasını bekleyen bir hindi şeklinde gösterilmesi nedeniyle yasaklanmasına karar verilmiştir.(*B.C.A*,030.18.01.1957 Ek:52-60)³¹ 1 Mart 1960'ta alınan kararla Almanya'nın Frankfurt şehrinde Mustafa Özcan tarafından kaleme alınan *Gençliğin Avrupa Mektupları* başlıklı daktilo ile teksir edilmiş olan yayın “Vatandaşa Hitap”, “Devlet İçinde Devlet” ve “Boşluk” alt başlıklarını taşıyan kısımlarında devlet büyüklerine ve memleketin yüksek menfaatlerine aykırı bir takım yazı ve resimler bulunduğu için yasaklanmasına karar verilmiştir.(*B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-99) 26 Temmuz 1960'ta Beyrut'tan İstanbul Kumkapı Ermeni Patrikhanesi ile İstanbul'da yayınlanan *Jamanak* ve *Marmara* gazetelerine gönderilen *Metris* adlı kitapta “Deli Kadın” başlıklı hikayede Türkler aleyhinde pasajlar bulunduğu ve tahrik edici mahiyet taşıdığı için yasaklanmasına karar verilmiştir.(*B.C.A*, 030.18.01.Ek: 52-107)

Türklüğe hakaret nedeniyle yasaklanan yayınların çokluğu aslında bu başlık altına girebilecek çok sayıda gerekçenin olmasından kaynaklanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin yönetimi altında olup da daha sonra bağımsızlığını kazanan toplulukların bu dönemin özelliklerinden saldırgan bir biçimde söz etmeleri, Türk makamlarınca hassasiyetle karşılanmış ve bu niteliğe sahip yayınlar Türklüğe hakaret ettiği gerekçesiyle yasaklanmıştır.

5. Hıristiyanlık Propagandası Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

---

³¹ Kararın eki için bkz: Ek:15.

Laiklik ilkesine önem veren Türkiye Cumhuriyeti'nin irticai propaganda yapan yayınlar yanında dini rencide edici ve Hıristiyanlık propagandası yalpan yayınlara karşı gösterilen tepkinin incelediğimiz dönemde de sürdüğü görülmektedir.

Hıristiyanlık propagandası veya diğer bir deyişle misyoner faaliyetler nedeniyle yasaklanan yayın sayısına baktığımızda önceki konulara nazaran bu konuda daha az yasaklama kararı alındığı görülmektedir.

Bu konuda ilk karar 28 Aralık 1951'de Arap harfleri ile yazılı *İtizaratı Batıla* adlı bir broşür hakkındadır. İsa'nın tanrı olduğu ve insanların hatalarını ve günahlarını affettirmek için kendisini feda ettiği gibi akıl dışı Hıristiyan akidelerini ihtiva ettiği ve bunları insanlar arasında yaymak amacıyla bastırılmış bir broşür olduğu gerekçesiyle yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.Ek:52-246) Yine Amerika'da Watch Tower Bible And Tract Societying International Bible Students Association tarafından yayınlanan *Milletlerin Sevinci* adlı Türkçe kitap "mevcut dinler arasında Hıristiyanlığın dünyadaki insanların yüzde otuzunu teşkil ettiği, insanları refaha götürecektir yegane din olduğu ve tanrının oğlu Hz. İsa'nın gökten inerek insanlığı içine düşüğü durumdan kurtaracağı belirtildiği için" yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 129.44.3 Ek: 52-266)

3 Ağustos 1956'da Arap harfleri ile Türkçe yazılı üzerinde "Turkish" yazılı bir rumuz bulunan kartpostal "Kırklareli Valiliğinden gönderilen ve İstanbul-Edirne asfaltı üzerinde bir turist otobüsünden atıldığı bildirilen Arap harfleriyle Türkçe olarak yazılı kartpostalda;(beyaz zemin üzerine kırmızı mürekkepli matbaa basımı ve altında da koyun ve keçi otlatan bir çoban resmi ile) "Turkish" rumuzu bulunan mezkur kartpostalın yurdumuza dağıtılmak üzere Londra'da hazırlandığı kanaatine varılmış ve Hıristiyan dinine teşvik edici bir propaganda vasıtası olduğu görülmüştür" denilerek yasaklanmasına karar verilmiştir.(B.C.A, 030.18.01. Ek:52-33)³² *Kilise Tarihi* adlı Yunanca kitap ve *Tarihi Mektep Atlası* ile *Barış Senin de Davandır* adlı beyanname aynı gerekçe ile yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 143.64.1) Aynı yıl 14 Eylül'de *Hıristiyan Evin Takvimi* adlı Arapça takvim de benzeri bir biçimde Hıristiyanlık propagandasını yaparken "İsa Peygamberin uluhiyetini iddia ettiği için"(B.C.A, 030.18.01. 144.75.19 Ek: 52-35) ve 13 Mart 1957'de *Helas ile Edebiyat Hakkında Allahın Kelamı Ne Diyor* ve *İsa Mesihin Yaraları* adlı Chicago'da basılan iki Türkçe broşür (B.C.A, 030.18.01. 145.117.11) aynı gerekçe ile yasaklanmıştır.

14 Mart 1957'de ise Amerika'da basılarak Hıristiyan misyonerler tarafından gönderilen "saf ve neşvünema halindeki çocukları Hıristiyanlaştırmak gayesine matuf olup

---

³² Kararın eki için bkz: Ek:16.

hurafe ve masallardan ibaret olan *Melekutun Bu İyi Haberi* adlı broşür” yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.1957)³³ 12 Nisan 1957 tarihli kararda ise ABD’de yayınlanan *Tarassut Kulesi*³⁴ adlı broşür yine aynı gerekçeyle, 22 Mayıs 1957’de Kanada’dan gönderilen Arap harfleriyle basılmış *Meta ve Yuhanna İncilleri* 5680 sayılı Basın Kanununun 35. maddesine istinaden bu İncillerin eski Türkçe olmasının Müslümanları Hıristiyanlaştırmak amacı ile yurda sokulduğu ve aynı zamanda harf inkılabı ruhuna aykırı olduğu gerekçesiyle yasaklanmıştır.³⁵ Dahiliye Vekaletinin Başvekalet yüksek makamına yazdığı yazıda “Mezkur kitapların Arap harfleri ile ve fakat Türkçe tab edilmiş olduğu ve Hıristiyan vatandaşlar ya kendi dilleriyle veya yeni harflerle basılı İncilleri okumaya alışık bulduklarına göre bu Arap harfli kitapların Hıristiyanlık propagandasını yaymak hedefini güttüğü anlaşılmaktadır” denilmektedir.

Bu dönemde son olarak merkezi Amerika’da bulunan Yahova Şahitleri adlı teşekkülün Almanya şubesinde yayınlanarak gönderilen *Hıristiyanlık Neden Dolayı İnsanlığı Reddetti* başlıklı broşür (B.C.A, 030.18.01. Ek:52-94) Yahova dininin propagandasını yaptığı için 26 Nisan 1960’ta Amerika Birleşik Devletleri California’da basılıp gönderilen *Kadiri Mutlakın Mabedi Onun Daima Var Olan Ruhudur* adlı İngilizce broşür (B.C.A, 030.18.01. 155.5.6 Ek: 52-106) de 28 Haziran 1960’da yasaklanmıştır.

Yukarıda söylenildiği gibi Hıristiyanlıkla ilgili propaganda faaliyetlerinin düzenli bir biçimde yürütüldüğünün anlaşıldığı bu dönemde DP hükümetleri bu konu üzerinde özenle durmuş ve Hıristiyanlığın yayılmasına neden olabilecek yayınların yurda sokulması ve dağıtılmasına izin vermemiştir.

6. Rejime ve İnkılâba Muhalefet Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

---

³³ Kararın eki için bkz: Ek: 17.

³⁴ Bu yayının yasaklanması ile ilgili olarak (muhtemelen) yayıncı Ward Carey tarafından gönderilen bir mektupta yasaklama kararının hayret verici olduğu belirtilerek gerek hür dünya gerekse NATO’nun üyesi olan bir ülkede böyle taktiklere başvurulmasının özgürlük adına tehdit oluşturduğu Amerika’da alenen ve serbestçe teşhir edilen Yehova Şahitleri adlı grup tarafından yönlendirilen bu derginin yalnız İncil’e hasredildiği ve hiçbir milletin siyasi veya ticari meselesi ile ilgilenmediği, Watch Tower’ın Türkiye’de yeniden okunmasının sağlanmasının herkesin hakkı olan ibadet hürriyetinin bir gereği olduğu belirtilmektedir. B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-48.

³⁵ 12 Kasım 1955’de yasaklanması için işlemi başlatılan Arapça İnciller hakkında Başvekalet ile Dahiliye Vekaleti arasında mevcut İncillerin ülkeye karşı bir tutum içermediği gerekçesiyle yazışma uzun sürmüştür. Daha sonra Basın Kanununun 35. maddesinin gerekçesinde “Dışarıdaki muzır ve yıkıcı faaliyetlerin yurda intikalinin mühim bir vasıtası olan bu gibi neşriyat hakkında uyanık bulunmak, tedbirler almak suretiyle savunma imkanlarını sağlamak icap eder” şeklinde yer alan hükme bağlı olarak yasaklama kararı alınmıştır. B.C.A, 030.18.01. 146.26.16 Ek: 52-15.

Genç Türkiye Cumhuriyeti ile ortaya konan köklü reformların yerleştirilmesi konusunda gösterilen özen kendisini Atatürk döneminde inkılaplara muhalefet nedeniyle gerçekleşen yasaklamalara bırakırken, İnönü döneminde sayısı azalmakla birlikte devam etmiş, Demokrat Parti döneminde ise az da olsa bu hassasiyetin tamamen ortadan kalkmadığı salt inkılaplara karşı olmamakla birlikte rejime ve yönetime karşı olunduğu gerekçesiyle yasaklama kararları alındığı görülmektedir.

19 Ocak 1950'de daha önce dağıtımı yasaklanan *Gençlik Rehberi* adlı kitabın yazılarını aktarmak suretiyle yayınlanan *Büyük Doğu* dergisinin 6. sayısından 13. sayısına kadar olan sekiz nüshasının dağıtımının yasaklanması ve temin edilenlerin toplattırılması kararı alınmıştır. *Gençlik Rehberi* adlı kitabın bazı sayfalarında *Risale-i Nur* adlı kitap ve yazarı Saidi Nursi hakkında bilgiler bulunduğu belirtilmektedir. Daha önce dini ve dini duyguları alet ederek devletin emniyetini ihlal edebilecek harekete halkı teşvik etmek suçundan dolayı hakkında takibat yapılan Saidi Nursi'nin *Sıracınnur* ve *Hacematı Sitte* adındaki kitaplarında hükümete, rejime, kanunlara ve inkılaba tecavüzde bulunulduğu, Diyanet İşleri Müşavere Kurulu tarafından incelenen kitabın yazarının milli inkılabın bazı taraflarını dinsizlik gibi göstererek kendisinin de ıslah edici olduğunu telkine çalıştığı belirtilmektedir. (B.C.A, 030.18.01. 121.101.13 Ek: 52-58)

13 Nisan 1950 tarihinde Osman Yüksel tarafından yayınlanan *Serdengeçti* dergisinin yayınlarından olan *Bir Nesli Nasıl Mahvettiler* adlı broşür "Bir insan, bir zümre bir nesli mahveder, bir milleti öldürür, cezası saltanat sürmektir. Analar, Babalar bu kitabı dikkatle okuyunuz, çocuklarınızı nasıl imansız yaptılar, yaptığınızı nasıl yıktılar, onları doğru yoldan nasıl saptırdılar, kimlere niçin ve nasıl taptırdılar, çocuklarınız size neden itaat etmiyor, bu nifakı sokan kim, bütün bu suallerin cevabını bu kitapta bulacaksınız. Analar, babalar çocuklarınızı yarımınızı mahvettiler, Zavallı gençlik sen ölmedin seni öldürdüler! Zavallı gencin bütün varlığını şehvet kaplamış. Soldaki fahişeye dikkat ediniz bu kızıl yangını körüklemektedir. İşte zavallı neslimizin akıbeti" gibi ifadelerle yer verdiği ve şapka giymenin gavurlara has olduğu ve okullarda Allah'ın yokluğunun ıspatına çalışıldığı müşahade olduğu için" yasaklanmasına karar verilmiştir.(B.C.A, 030.18.01. 122.36.4. Ek: 52-162)

Yine Gümülcine'de Kütahyalı Yusuf adlı kişi tarafından yazılan *İnkılâp Soytarılığı* adlı broşür "Her türlü edep ve nezaketten yoksun bir biçimde inkılâplara ve Atatürk'e ağır bir dille hücum ettiği ve irticai nitelik taşıdığı için"(B.C.A, 030.18.01. 132.45.3) ve yine aynı yerde yayınlanan *Sebat* adlı gazete (B.C.A, 030.18.01. 148.18.1) inkılâp aleyhtarlığı yaptığı ve dini konularda Yunanistan'da bulunan Türkleri yanlış yönlendirdiği gerekçesiyle yasaklanmıştır.

Rejime yönelik muhalefet nedeniyle yasaklanan bir diğer yayın 16 Aralık 1950'de İleri Jön Türkler Birliği Avrupa Komitesi tarafından hazırlanan ve Paris'te dağıtılan broşürün yasaklanmasıdır. Temelde savaş karşıtı olarak tanınan cemiyetin broşürü, "DP hükümetini ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı Bulgaristan Türklerinin anavatana göç etmelerini önledikleri için protesto ettiklerinden ve azınlıkları kışkırttıkları gerekçesiyle" yasaklanmıştır. Kararda ayrıca "Aynı zamanda Halk Cumhuriyetlerinde olduğu gibi her türlü demokratik hakların tanınmasını ırkçı ve faşist kanunların kaldırılmasını da arzu eden bu birlik, yurdumuzun siyasi bütünlüğünü parçalamak ve azlıkların hissiyatına tercüman olduğunu iddia etmek gibi saçma tezviratlarıyla memleket savunmasını ve hükümet kararlarını protesto etmek gibi cüretkar bir vasfı da haizdir"(B.C.A, 030.18.01. 124.92.17 Ek: 52-207) denilmektedir.

Bir diğer yasaklama kararı Ocak 1951'de beş adet İngilizce yayına aittir. Bu yayınlarda memleket aleyhine herhangi bir unsura rastlanmamakla birlikte rejime aykırı fikirler ihtiva ettikleri için yasaklanmasına karar verilmiştir.(B.C.A, 030.18.01.124.95.15) Bundan kısa bir süre sonra Paris'te yayınlanan *France Urss* adlı dergi ile *Paralele 50* adlı gazete(B.C.A, 030.18.01. 124.102.1) ve *Etudiants Anticolonialistes* adlı Fransızca gazete aynı gerekçe ile yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 124.102.14) Bir diğer ilginç yasaklama kararı da Paris'te Refik Nevzat adlı kişi tarafından yayınlanan *L'Europe Et La Turquie* adlı Fransızca kitap ile ilgilidir. Kararın ekinde kitabın Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerine ilmi olmayan ve yazarın şahsi yaklaşımı ile değinildiği, temelde savaşların sebeplerinin kapitalist ve emperyalist amaçlar olduğu ve bunun da sosyalist rejimleri öneren bir yaklaşımın sonucu olduğu belirtilmektedir.(B.C.A, 030.18.01. 126.70.18, Ek: 52-236) İleri Jön Türkler Birliği tarafından Paris'te yayınlanan *Katalonya'da Yıldırım Gibi Patlayan Umum Grev* ile *İrticaa Karşı Atatürkçü Milli Kurtuluş İnkılabı Prensiplerini Koruma Savaşında Türk Gençlerine ve Öğrencilerine Düşen Ödevler* adlı iki beyanname de aynı gerekçe ile aynı gün yasaklanan yayınlar arasındadır.³⁶

25 Eylül 1955'te *Yirminci Asırda Türkler* adı ile Arap-İskenderun Sancağını Müdafaa Komitesi tarafından yayınlanan beyannameye ise 6-7 Eylül Olayları nedeniyle Türk milleti aleyhinde bazı fikirler ileri sürüldüğü³⁷ için, Beyrut Ermeni Katolik Kardinali Rahip Ohannes Jan Nazlıyan tarafından yazılıp Viyana'da basılan *Türklerin Ermenilere Zulmü* adlı iki ciltlik

³⁶ Katalonya'da Yıldırım Gibi Patlayan Grev, İrticaa Karşı Atatürkçü Milli Kurtuluş İnkılabı Prensiplerini Koruma Savaşında Türk Gençlerine ve Öğrencilerine Düşen Görevler ve Milli Bağımsızlık ve Demokrasi Yolunda Savaş adlı beyannameler dönemin hassasiyetleri için tipik örnek oluşturmaktadır. B.C.A, 030.18.01. 126.70.19- B.C.A, 030.18.01.141.91.14.

³⁷ Burada Türkiye'nin İskenderun sancağını almakla yetinmeyip bir de Kıbrıs meselesini Hristiyan kiliselerini tahrip ve masum vatandaşlara tecavüz için bir vesile saydığı ifade edilmektedir. B.C.A, 030.18.01. 141.108.2 Ek: 52-18.

Fransızca kitap ile Kıbrıs Milli Self-Determinasyon Komitesi tarafından Atina’da bastırılan *An Archifhop Behind Barber Wire* başlıklı broşürün devletin siyasi tutumuna aykırı olduğu gerekçesiyle yasaklanması kararlaştırılmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 144.85.1)

İnkılap aleyhtarlığına örnek olabilecek bir karar da Kanada’dan gönderilen *Meta ve Yuhanna İncillerinin* Arap harfleriyle Türkçe basılmış nüshalarının Müslüman unsurları Hıristiyanlaştırmak gayesinin yanında harf inkılabı ruhuna aykırı bulunduğu kanaatine varıldığı için yasaklanmasıdır.(*B.C.A*, 030.18.01 Ek:52-15) İdris El Kettani tarafından yazılan, Fas’ta yayınlanan *Müslüman Fas Laikliğe Karşı* adlı kitapta “Türk inkılabının kasten taassup tesiri altında kötülendiği, Atatürk hakkında tecavüzkar ifadeler kullanılarak, Türkiye’nin dinsiz bir devlet şeklinde gösterilmeye çalışıldığı ve dolayısıyla Kuzey Afrika Müslümanları arasında memleketimize karşı umumi bir nefret doğmasına gayret sarf edildiği için” yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. 152.23.2. 1959)³⁸

Alınan yasaklama kararlarının nispi azlığından da anlaşıldığı üzere temelde Cumhuriyet rejimine değil de, dönemin hükümetlerinin İkinci Dünya Savaşı sonrasında aldığı vaziyete karşı yöneltilen eleştirilerin rejime muhalefet şeklinde değerlendirildiği görülmektedir.

7. Dini Propaganda Nedeniyle Yasaklanan Yayınlar

Atatürk ve İnönü dönemlerinde irticai propaganda nedeniyle yasaklanan önemli miktarda karar bulunmaktadır. Aynı özenin Demokrat Parti döneminde de gösterildiği görülmektedir. Her üç dönemde de irticai yayınlara karşı yasaklamalar bulunmasına rağmen yine her üç dönemde dini rencide edici ve Müslümanlara arasında fikir ayrılığı yaratabilecek yayınlara da aynı ölçüde yaklaşılmıştır. Örneğin Kuran-ı Kerim’i tahrif ettiği için pek çok hareke ve huruf hataları ve değişiklikleri ihtiva ettiği anlaşıldığından bu gibi tağyir ve tahriften salim olmayan Kuran-ı Kerimlerin bu bağlamda yasaklandığı görülmektedir.(*B.C.A*, 030.18.01.133.8.5) Buna bir diğer örnek de *Der Koran-İslamın Mukaddes Kitabı* adlı Almanca eserin “Allah’a, peygamberimize, Kur’an’a iftira ve küfürleri muhtevi bulunduğu” gerekçesiyle yasaklanmış olmasıdır.(*B.C.A*, 030.18.01.1960 Ek:52-98) Yine *Tecelliyatı İlahiye* ve *El’vasiyye* adlı Arapça kitaplar “Hindistan’da türeyip kendisinin Mesih ve Mehdi Mevud ilan eden ve ilahi vahye mahzar olduğu hülyası ile peygamberlik dahi iddia eden ve Kuran-ı Kerimin pek çok ayetlerini tahrif ederek kendi nübüvvetine şahit tutan ve Babilik ve

³⁸ Kararın eki için bkz: Ek:18.

Bahailik namlarını taşıyan din taslaklarının da menşei bulunan bu eserler memleketimizde tefrika yaratmak üzere yurda sokulduğu için” yasaklanmıştır.(*B.C.A*, 030.18.01. Ek: 52-36.)

İslam Tebligat Cemiyeti adlı teşekkül tarafından Tahran’da yayınlanan *İslam Umumi İstişare Zinciri* adlı beyanname(*B.C.A*, 030.18.01. 125.25.8) ile Gümülçine’de Molla Yusuf lakabıyla tanınan Yusuf Hasan tarafından yayınlanan *Hak Yol* adlı Arap harfleriyle yazılı Türkçe gazete(*B.C.A*, 030.18.01. 131.6.15), Nasraddin Zafa tarafından yazılıp 1953 senesinde Şam’da basılan *Kitabüddürrül Muhtar* adlı kitap Müslümanlar arasında fikir ayrılığı yaratmak maksadı taşıdığı gerekçesiyle(*B.C.A*, 030.18.01. 137.77.11), yurt dışında basılıp zararlı olduğu anlaşılan Arapça levhaların Diyanet İşlerince tetkiki sonucunda Anadolu’da önceden yayılmış bazı mezhep ve tarikatların akidelerini propaganda eder mahiyette uydurma levha ve resimler içerdiği anlaşıldığı(*B.C.A*, 030.18.01. 127.95.8 Ek: 52-251) için yasaklanmıştır.

Bu dönemde dini propaganda nedeniyle yasaklama kararı alınmasının nispeten daha düşük bir oranda olduğu gözlenmektedir. Dönemin hassasiyetleri arasında komünizm propagandası ve etnik kimlik propagandaları daha önceliklidir. Çok partili hayata geçişle birlikte önceki dönemin katı laiklik anlayışına karşı bu anlamda yumuşama gözlemlendiği ve bu durumun da bir anlamda bu anlayışın sonucu olduğu düşünülebilir.

8. Diğer Konularda Yasaklanan Yayınlar

Bu dönemde daha önceki dönemlerden farklı olarak dönemin yasaklama nedenleri arasında olan diğer kararlar arasında falcılık, müstehcenlik, kamuoyunu etkileyen haritalar ve dış politika ile ilgili hassasiyetler gelmektedir.

4 Şubat 1955’de havas, remil, cifir ve simya gibi başlıklardan oluşan 21 adet kitap falcılıkta kullanılmak amacı taşıdığı için(*B.C.A*, 030.18.01. 138.114.7), yine aynı ayın 28’inde Celaleddin Abdurrahman tarafından yazılıp Mısır’da basılan *Erralma Fittibbe Velhikme* (*B.C.A*, 030.18.01. 138.124.13) ve *Mücerrebat El Deyrebiyyil Kebir* (*B.C.A*, 030.18.01. 139.34.6), adlı kitapların muska olarak kullanılabilir tarifler ve telkinler içerdiği ve falcılığı teşvik ettiği için yurda sokulmaları yasaklanmıştır. Bunun dışında kararın alındığı kesin olmamakla birlikte iki risale hakkında da yazışma yapılmıştır. “Kuran-ı Kerimden bazı ayetlerle yedi adet ahitler ve diğerinde de rivayeti Hz. Abbas’a isnad ile Hz. Ali’ye hitap edilen ve mehzazleri meçhul bulunan birtakım dualar ve Hz. Hasan ve Hüseyin’e de ait bulunduğu iddia olunan tavizler yazılmış ve bunların herkesin yanında bulundurulması tavsiye edilmiş her ikisinin uydurma resimlerle tersim edilerek bir nevi falcılığa ve Aleviliğe teşvik

mahiyetinde bulunduğu görüldüğünden” yasaklanması tavsiye edilmiştir.(B.C.A, 030.18.01. Ek: 52-252)

Müstehcenlik nedeniyle yasaklanan yayınlara bakıldığında özellikle Paris’ten ve İngiltere’den gelen magazin ve sağlık dergileri içinde yer alan fotoğrafların Türk toplumunun ahlak anlayışına uygun olmaması nedeniyle yasaklandığı görülmektedir. Bu yayınlar arasında yasaklanma sırasına göre *The Naturist*, *Health end Efficiency*, *Paris-Hollywood* (B.C.A, 030.18.01. 125.31.8 Ek: 52-227), *NUS* (B.C.A, 030.18.01. 136.57.9), *L’erotisme au Cinema*, *Taleny or the Reverse of the Medal* adlı albümler ve *Amatory Episodes*, *Paris Riviera*, *The Temptress*, *Scandinavian Models*, *Nus Japonais* adlı dergiler(B.C.A, 030.18.01.154.61.10)³⁹ bulunmaktadır. “İğrenç maceralarla dolu olan kitapların her iki cinsten gençlerimiz için kısa bir zamanda ahlak bakımından çok tehlikeli olacağı, bilhassa resimlerin gençlerin sağlığı üzerinde fena ve yıkıcı tesirler yapabileceği kanaatine varıldığı için” yasaklanmalarına karar verilmiştir.

Kamuoyunu etkileyen haritalara bakıldığında ise çoğunlukla Türkiye’nin sınırları konusunda yapılan tahrifler dikkati çekmektedir. Fransa’da yayınlanan *Atlas Mondial* adlı coğrafya atlası yurdun bir kısmını Ermenistan olarak gösterdiği ve Hatay ili milli sınırlar dışında bırakıldığı ve Türkiye hakkında yapılan açıklamada “Başkenti Erzurum olan Ermenistan yüksek yaylasına ve çıplak sırtları arasında bereketli, münbit havzasına rağmen bugün metruk ve ıssızdır. Berhayat kalan Ermenilerin bir kısmı Rus Ermenistan’ına ve Suriye’ye iltica etmişlerdir. Kısmen de Avrupa’ya sürgün gibi giderek dünyayı uğradıkları zulmün aksi-sedası gibi çınlatmışlardır” denildiği için 4 Eylül 1950 tarihinde yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 123.70.2)

20 Ağustos 1954’de Suriye’de basılan ve Antakya ile İskenderun’u Suriye sınırları içinde gösteren haritalar (B.C.A, 030.18.01. 136.75.7), İngiltere Edinburgh Coğrafya Enstitüsü tarafından hazırlanan ve Orta Doğu ülkelerini gösteren *Middle And Near East* adlı haritada yurdun bir kısmı Kürdistan olarak gösterildiği ve yanlışlığın düzeltilmesi için gerekli girişim yapıldığı halde bir sonuç alınamadığı için 15 Ekim 1954’de yurda sokulması ve dağıtılması yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 137.83.13) Yine Beyrut’ta Arapça yayınlanan *Eddiyar* adlı gazete tarafından yayınlanan Suriye haritasını içeren turistik broşür Hatay’ı kendi sınırları içinde gösterdiği gerekçesi ile yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01. 141.114.12) Bundan sonra yasaklanan haritaların tamamı Erzurum ve Van illerinin büyük kısmı Ermenistan olarak gösterildiği ve milli bütünlüğü ihlale yönelik olarak ve kasıtlı bir biçimde tanzim edildiği için

---

³⁹ Kararın eki için bkz: Ek:20.

yurda sokulmaları ve dağıtılmaları yasaklanmıştır.(B.C.A, 030.18.01.145.22.5-146.31.16-147.52.15 Ek: 52-61)

Anarşist fikirler yaymaya çalıştığı için bir eser (B.C.A, 030.18.01. 136.73.11), Mustafa Kemal Atatürk aleyhinde unsurlar içerdiği için Benoist Mechin tarafından yazılan *Le Loup Et Leopard Mustapha Kemal-Ou La Mort D'un Empire* adlı Fransızca eser “Atatürk’le İbni Suutu mukayese ederek Atatürk’ün hayatına dair vakaları ve memleketimizin kurtuluşu meselelerini nispeten müsbet ve doğru bir görüşle anlattığı ve fakat yer yer çok yanlış ve çok sakat tesir ve izahlarla dolu oluşu ve bazı imaların şayanı müsamaha olamayacağı kanaatine varıldığı için”(B.C.A, 030.18.01.141.101.3), *All Man* adlı Newyork’ta yayınlanan İngilizce derginin Nisan 1960 tarihli nüshası (B.C.A, 030.18.01. Ek:52-103)⁴⁰ Atatürk’e hakaret içeren ifadeler yer aldığı için yasaklanmıştır.

Türkiye’nin dış siyasetini teşviş edici mahiyette olduğu gerekçesiyle Halep’te yayınlanan *Elvatan* adlı Arapça gazete “Çepilof Batı askeri tehditlerine Hücum Ediyor” başlıklı makale ile Sovyet Rusya Hariciye Vekaletinin bir basın toplantısında Süveyş Kanalı meselesine temasla Kuzey Atlantik, Güney ve Doğu Asya ile Bağdat Paktlarını tecavüzkar topluluklar olarak tavsif ettiği ve Batıya hücum eylediği hakkındaki beyanatın dercedilmesi nedeniyle” yasaklanmıştır.(B.C.A,030.18.01 Ek: 52-43) Aslında Türkiye’nin içinde bulunduğu dış politik tavır eleştirildiği için yasaklama kararının alındığı anlaşılmaktadır.

Bütün bunların dışında DP dönemi boyunca Bakanlar Kurulu kararları ile bilinmeyen nedenlerle bazı yayınların yasaklanması söz konusudur. Karar hakkında önceden yapılan yazışmalara ulaşılamadığı takdirde ve çoğunlukla kararda yasaklama gerekçesi belirtilmediğinden nedenleri tam olarak bilinmemekle birlikte 76 adet kararname ile büyük olasılıkla dönemin hassasiyetlerinin yoğunlaştığı konular nedeniyle bu yayınların yasaklanması söz konusu olmuştur.

Her üç dönemde görülen yasaklamalar arasında ilk sırada komünist propaganda yer almaktadır. Bu konuda Atatürk döneminde 1926 öncesi 1923’te 2, 1927’de 2, 1925’te 5 yasaklama varken, 1931 ve 1936’da ise birer yasaklama görülmektedir. İnönü döneminde ise 1938’de 1, 1939’da 2, 1941’de 1 yasaklama kararı varken, 1945-1948 yılları arasında 8 adet 1949 yılında ise 18 adet yasaklama görülmektedir. Konuya ilişkin Demokrat Parti dönemindeki yasaklama kararı ise 47’dir. Görüleceği üzere burada belirli yıllarda yasakların artması ülkenin içinde bulunduğu siyasi ortam kadar içinde yaşanan dünyanın etkisi ile görülen hassasiyet artışı ile ilgilidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye’nin dahil olduğu

---

⁴⁰ Kararın eki için bkz: Ek:21.

Batı ittifakı ve ABD'nin iç ve dış politikalarındaki tehdit algılamaları Türkiye'deki siyasal iktidarları etkilemiş ve bu etki kararlara yansımıştır.1960 sonrasında inceleyeceğimiz dönemde yine bu tehdit algılamasının sürdüğü görülmektedir. Sanırız bunun 1990'lı yıllara kadar sürdüğü ama günümüzde böyle bir tehdit algılamasının yaşanmadığını söylemek mümkündür.

Türkiye'de incelediğimiz dönemde ve öncesinde hükümetlerin Bakanlar Kurulu Kararları ile yasakladığı konulardan bir diğeri ise Kürtçülük, Ermenilik ve Rumluk propagandası ile ilgili yayınlardır. Bu bağlamdaki kararlar Atatürk ve İnönü döneminde olduğu gibi Demokrat Parti döneminde de devam etmiştir. Türkiye'nin gündemini günümüzde de ciddi anlamda işgal eden Kürtçülük yanında Ermeni tehciri ile ilgili olarak Türkiye başka bir biçim ve formda Ermeni konusu ile ilgili problemler yaşamaktadır.

İnkılaplara muhalefet de yine üç dönemde de yasaklama kararları arasında yer almaktadır. Ama takdir edileceği gibi inkılapların yapıldığı ve halk katında yer edinmesinin beklendiği Atatürk dönemi ile kıyaslanacak olursa (ki Atatürk döneminde bu bağlamda yasaklama 1930 tarihinden sonradır) İnönü ve Demokrat Parti döneminde bu konudaki karar sayısı daha azdır.

Burada Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet'in temel değerlerine ilişkin Atatürk sonrasında aynı tonda olmasa da hassasiyetin gösterildiği anlaşılmaktadır. Günümüzde ise Türkiye'de ve yine içinde yaşanan dünyadaki gelişmelere bağlı olarak Cumhuriyet'in temel değerlerine sahip çıkma gereği toplumun farklı kesimlerinde devam etmektedir. Yeni kurulan Cumhuriyet'in temel değerlerinden olan laiklik anlayışına karşı girişilen eskiye dönüşü amaçlayan oluşum ve bunları çağrıştıran irticai hareketlere yönelik olarak üç dönemde de devam eden bir hassasiyet söz konusudur. Günümüzde yaşananlara bağlı olarak bu duyarlılık halen sürdürülmektedir. Bir yandan irticaa karşı yasaklama devam ederken diğeri yandan Hıristiyanlık propagandası ve misyonerlik faaliyetlerine karşı yasaklama yanında her üç dönemde de dini rencide edici veya İslamiyetin yanlış anlaşılmasına yol açabilecek yayınlara da izin verilmemiştir.

Bunların dışında her üç dönemde de Türklüğe karşı, kamuoyunu ülke aleyhine bozucu, dış politika aleyhine yapılan yayınlara, Türkçülük ile ilgili yayınlara yer almaktadır. Müstehcen yayınlara, falcılık ve hurafeleri artırıcı yayınlara vb. bazı konular bazı dönemlerde yer almamıştır. Örneğin Türkçülük ile ilgili yasaklamalara Atatürk ve İnönü dönemlerinde rastlanırken, Demokrat Parti döneminde benzer bir yasaklama olmamıştır. Veya belirli konuda örneğin dini propaganda veya irticai yayınlara Atatürk döneminde fazla iken İnönü döneminde 1938-1944 arası 36, 1945-1949 arası 3 tanedir. Demokrat Parti döneminde ise bu

sayı 7'dir. Burada dönemler arası farklılıklar olabileceği gibi aynı dönemde farklı tarihlerde değişen sayıları görmek mümkündür. Ama birde farklı tonlarda da olsa her dönemde ve günümüzde devam eden hassasiyetler vardır. Örneğin irtica, inkılaplara karşı tavır, Kürtçülük, Ermeni sorunu, misyonerlik vb.

Öte yandan özellikle İkinci Dünya Savaşı Türkiye'nin başarı ile yürüttüğü savaş dışında kalma politikası gereği dış politika ve komşu ülkelerle olan ilişkilerine gösterdiği hassasiyet buna bağlı yasaklamaları beraberinde getirmiştir. Yine aynı bağlamda İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı ittifakı içerisinde yer alan Türkiye birçok konuda kendi özgür iradesi yerine bağlı bulunduğu ittifakın değerleri doğrultusunda duyarlılık ve tepkiler geliştirmiştir.

KAYNAKLAR

- Balkanlı, Remzi, *Kanunlarımız Bakımından Matbuat Hürriyeti*, Ankara, Yeni Matb., 1951.
- Banoğlu, N. A., *Basın Tarihimizin Kara ve Ak Günleri*, İstanbul, 1960.
- Basın ve Yayınla İlgili Kanun, Kararname, Nizamname, Talimatname ve Tamimler*, Ankara, Başvekalet Matb., 1944.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Bakanlar Kurulu Kararları Katalogu*, 030.18.01.(1950-1960)
- Coşar, Ömer Sami, *Milli Mücadele Basını*, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yay., 1973.
- Ertuğ, Hasan Refik, "Türk Basını Nasıl Doğdu ve Gelişti", *Yeni Türkiye*, t ve y yok.
- Ertuğ, Hasan Refik, "Türkiye'de Basın ve Yayın Mevzuatının Doğuşu ve Gelişimi", *Yüzüncü Yıl Armağanı*, Ankara, Ajans Türk Matb., 1959.
- Ertuğ, Hasan Refik, *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, 1.c., İstanbul, Yenilik Bs, 1970.
- Gevgilili, Ali, "Türkiye Basını", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, c.1, İstanbul, İletişim Yay., 1983.
- İnuğur, M. Nuri, "Atatürk ve Basın", *Atatürk Haftası Armağanı 10 Kasım 1991*, Ankara, Gen.Kur. ATASE Yay., 1991.
- İnuğur, Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul, Çağlayan Kitabevi, 1978.
- İskit, Server, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Ankara, Başvekalet Yay., 1943.
- Jeltyakov, A.D, *Türkiye'nin Sosyo-Politik ve Kültürel Hayatında Basın(1729-1908 Yılları)*, Ankara, Hürriyet Matb., 1979.
- Kabacalı, Alpay, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Basın Sansürü*, İstanbul, Gazeteciler Cemiyeti Yay., 1990.
- Kabacalı, Alpay, *Türk Basınında Demokrasi*, Ankara, Kültür Bak.Yay., 1999.
- Karaca, Emin, *Cumhuriyet Olayı*, İstanbul, Altın Kitaplar Yay., 1994.

- Kardeş, Fethi, *Basın Yayın Genel Müdürlüğü 60 Yılın Hikayesi*, Ankara, Başarı Matb., 1980.
- Karpat, Kemal, “The Mass Media”, *Political Modernization in Japan and Turkey*, Edit. Robert E. Ward Dakwart A. Rustow, Princeton New Jersey, 1964.
- Koç, İ. Ceyhan, *Tek Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri (1929-1938)*, Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1993.
- Koloğlu, Orhan, “Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, c.1, İstanbul, İletişim yay., t.y.
- Koloğlu, Orhan, *Takvim-i Vekayi Türk Basınında 150 Yıl (1831-1981)*, Ankara, Çağdaş Gazeteciler Der.Yay., 1981.
- Kudret, Cevdet, *Abdülhamit Döneminde Sansür*, İstanbul, 1977.
- Mazıcı, Nurşen, *Belgelerle Atatürk Döneminde Muhalefet (1919-1926)*, İstanbul, Dilmen Yay., 1984.
- Oral, Fuat Süreyya, *Türk Basın Tarihi*, Birinci Kitap, Ankara, Yeni Adım Matb., 1967.
- Öztoprak, İzzet, *Kurtuluş Savaşında Türk Basını*, Ankara, 1981.
- Resmi Gazete*, 24 Temmuz 1950, sayı:7564.
- Sansür Talimatnamesi*, Matbaayı Askeriye, İstanbul, 1330.
- Selim Nüzhet, *Türk Gazeteciliği (1831-1931)*, İstanbul, Devlet Matb., 1931.
- Tanilli, Server, *Anayasalar ve Siyasal Belgeler*, İstanbul, 1962.
- Tunçay, Mete, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması 1923-1931*, İstanbul, 1992.
- Yılmaz, Mustafa, “Atatürk Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar”, *Prof.Dr. Abdulhaluk M. Çay Armağanı*, c.2, Ankara, Işık Matb., 1998, s.1261-1296.
- Yılmaz, Mustafa, “Cumhuriyet Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar (1923-11945)”, *Kebikeç*, 1998, Yıl:3, sayı:6.
- Yılmaz, Mustafa, “İsmet İnönü Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar (1938-1945)”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl: XXXIV/1-2, Ankara, 1998.
- Yılmaz, Mustafa, “İsmet İnönü Döneminde Bakanlar Kurulu Kararı İle Yasaklanan Yayınlar (1945-1949)”, *Kök Araştırmalar*, c.II, Sayı:2, Güz 2000.